

A HUNYADIAK

(A CSALÁD EREDETE ÉS NEMZEDÉKRENDJE)

*

IRTA

Dr. WERTNER MÓR

DÉVA

NYOMATOTT HIRSCH ADOLF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1900

A Hunyadiak.

(A család eredete és nemzedékrendje.)

A ki csak némi kritikai bírálatra méltatja az utolsó három század családtörténelmi irodalma termékeit, könnyen meggyőződik arról, hogy e korszak genealogiai irodalma korántsem megbízható. El kell ismernie, hogy igazságszeretet, történelmi kritikai kutatás és valódi tudományos jellegtől áthatott felfogás oly dolgok, melyekkel a genealogiai irodalomban csak igen késő korszakokban találkozunk. S még a XIX-ik század — sőt hébe-korba még napjaink — idevágó termékeiben is, azoknak egész seregét találjuk, melyek elmúlt századokból való elődeiktől megbízhatóság tekintetében egy hajszálnyira sem térnek el.

Kétféle az az irány, melyen családtörténelmi téren a történelmi hűség és kritika ellen vétkeztek. Az egyik bizonyos családok le származtatására és összekapcsolására vonatkozik, míg a másik a családtörténelem általános művelését azon korszakban illeti, melyben az egyes családok eredetét a történelmi bírálat fáklyájával már megvilágítani lehetett.

Ez áramlatok elseje mindig és mindenütt arra törekedett, hogy kedvencz családjai eredetét a történelmileg még meg nem világított, vagy még homályos korszakokba visszavezesse. E jelenség oka abban keresendő, hogy számos család nemzedékrendjének a leg- elérhetőbb történelmi korszakokba való helyezésével dicsekedni akart, másrészt pedig — és ez rendesen a gyakoribb ok — oda törekedtek, hogy jogtalanul vagy kétségesen szerzett birtokaikat, neveiket, czimereiket a jogos birtokosoktól való le származtatásuk által, vagy az előttük élt családokkal való némi összefüggésük lát- szata útján a törvényesség nimbuszával övezzék.

Igaz, hogy ezt az irányt nagybárá a megvásárolható »ge-

nealogisták»-k hízelgési vágya növesztette, a kik, hogy némely hatalmas vagy a homályból egyszerre feltűnt család nagyravágyásának hódoljanak, a görög és római korszakba eső családfák gyártásával jövedelmező sportot űztek. A régibb genealogusok ez irányában azonban (eltekintve a vele járt önző indokoktól, melyek által befolyásoltatták magukat és melyeket sehogy sem lehet menteni) kisebb-nagyobb mérvben még megbocsátható. Némely család eredetét első, történelmileg kimutatható őseig történeti szigorral helyesen rajzolni: oly valami, mely még napjainkban sem vált a genealogiai kutatás köztulajdonává. S ha még fontolóra vesszük, hogy elődeink (különösen a múlt századokban) a krónikások minden írott és nyomtatott szavában odaadó pietással hittek, s azokban az elvitázhatlan igazságot vélték rejleni, s hogy az elődök tisztessége ellen elkövetett bűnnek tekintették, ha valaki a hagyományokat a kritika bonczoló kése alá vette: akkor az utolsó századok genealogusainak — mint mondtam — már meg kell bocsátanunk, ha némely család leszármaztatásánál és más családokkal való rokonságának összeállításánál nem jártak el azon szigorral és igazságszeretettel, melyet a mai családtörténelmi kutatás eredményeitől megkövetelni szoktunk.

Nem szabad ily elnézőleg a másik irányt megbírálni, melylyel az igazság és a kritika ellen vétkeztek. Mihelyt egyszer a mesés és mondaszerű leszármazás terét elhagyták, és mihelyt valamely család történetileg már megvilágított korszakának csarnokába léptek, arra voltak kötelezve, hogy a mesés leszármaztatás rajzolásában tudva vagy akaratlanul elkövetett hibákat a már történetileg ismereteseeknek pontos visszaadása által lehetőleg helyreigazítsák. Az kellett volna lennie tehát feladatuknak, hogy a már hozzáférhető időelőtti és egyidejű kútfőket és tudósításokat gondosan tanulmányozzák, hogy összehasonlító tanulmányozás által valódi értékükre redukálják, szóval: hogy legalább a már történetileg kimutatható családi állást és a családról szóló már ismert és megbízható adatokat pontosan és okiratilag megállapítsák.

De nem tették meg. Még a régibb korszak megbízhatóbb genealogusai is eltérnek egymástól egyidejű családok genealogiai ábrázolásánál s egynéhányan némely családnak oly korszakba eső múltjának felderítésénél, melyet korukban — ha lelkiismeretesen fordultak volna a hozzáférhető kútforrásokhoz — már igen köny-

nyen meg lehetett volna történelmileg világítani, oly hibákba esnek és oly könnyelműséggel járnak el, melyről csak sajnálandó, hogy némely végpontja még napjaink egyik-másik termékében is — nomina sunt odiosa — visszatükröződik.

*

Magától értetődik, hogy oly család, mint a Hunyadiaké, mely már első felléptével úgyszólván európai jelentőséget nyert, az ily-fajta családok általános sorsát: hogy eredetét a legkalandosabb módon iparkodtak levezetni, ki nem kerülhette. Ismerjük is jól e levezetések egyes variációit, fejlődésök mozzanatait és joggal mondhatjuk róluk, hogy a mai kritikai szellem, mely csak azt ismeri el igazinak, a mit az oklevél és a kézzelfogható egyidejű emlék bizonyít, mind e meséket oda útasítja, a hová valók. Mindamellett még sem tartom feleslegesnek, néhány példáját rövid elemzés tárgyává tenni; hadd tanulja meg belőle előrehaladott korszakunk egyik-másik tagja, hogy az emberek a legnagyobb hazugságot is elhitték, ha csak valamelyes rendszerbe belepréselték.

Nem czélom a Hunyadi-család eredetét és leszármazását tárgyaló egész irodalmat felsorolni, csupán arra szorítkozom, hogy e leszármazásra vonatkozó s eddig nyilvánosságra került négy főverziót bonczkés alá vegyem, megjegyezvén, hogy minden egyéb (bárkitől származó) változat, csak az alábbi főverziók egyike-másikának lényegéből kiinduló módosítása.

Az egyik verzió, mely Heltai Gáspár és Petthő Gergely krónikái útján legismertebbé és legelterjedtebbé vált, a következőleg hangzik.

Zsigmond király 1392-ben a törökökhez hajló Dán havasalföldi vajda ellen vonúlt. Erdélyben Déván megállt, hogy hadsergének többi osztályait bevárja. Unalmát és a hadbaszállással járó gondokat elűzendő, magához hívatta egy bojár igen szép leányát, Morzsina¹ Erzsébetet. A leány azonban nem akart engedni a király kívánságának, míg rá nem állt, hogy ha teherbe esnék tőle, mind magára, mind gyermekére gondot viseljen. A viszonynak meg

¹ Marzsina jelenleg Krassó-Szörénymegye fácseti járásában fekvő, oláhoktól lakott helység, melyet a XV-ik században még Temesmegyéhez számítottak; 1439-ben zálogosítás útján Hunyadi János kezébe jutott és azóta a Hunyadiak kezén maradt. De alább meglátjuk, hogy a »Morzsina« névnek más jelentősége van.

is lett természetes következménye. Midőn Zsigmond diadalmas hadjáratából visszatért, magához hívatta a leányt és arról értesülvén, hogy ez várandós állapotban van, egy gyűrűt adott neki, azon meghagyással, hogyha fiút szülne, hozza azt fel Budára, hol majd gondoskodik róla; meg is adta a leálynak az utazásra való költséget. Erzsébet csakugyan fiút szült, a ki János nevet kapott.

Bizonyos idő múlva felkérte a leány bátyját: Morzsinai Gáspárt, hogy a gyermekkel együtt Budára vigye a királyhoz. El is indultak mind a hárman Buda felé. Egyszer az asszony útközben ruhát mosván, letevén a gyermeket és kezébe adá a király gyűrűjét, hogy legyen mivel játszania. De egy holló meglátta a gyermek kezében a fényes gyűrűt, oda röpült, kiragadta kezéből a szép jószágot és felvitte azt egy fára. A gyermek erre sírni kezdett, mire anyja abbahagyván a mosást, hozzáfutott; s mivel nem látta nála a gyűrűt, feltekintett véletlenül a fára, melyen a hollót a csőrében lévő gyűrűvel együtt megpillantotta. Kétségbeesésében felkérte Morzsinai Gáspárt, hogy szerezze vissza neki a gyűrűt, mely nélkül nem mehetne a királyhoz. Gáspárnak sikerült is a holló mellét keresztül löni, mire a madár a gyűrűvel együtt földre hullott. Végre megérkeztek Budára, hol alkalmas pillanatra lestek, hogy a királylyal találkozzanak. Egy napon, midőn Zsigmond ebéd után palotája környékén sétált, előlépett az asszony a fiúval, átadta a királynak a gyűrűt és emlékeztetébe idézte a dévai találka alkalmával neki tett ígérését. Zsigmondnak kezdetben nem igen tetszett a dolog, de nemsokára rámosolygott a fiúra és a gyűrűt visszaadván az asszonynak, azt mondta: Jól cselekedtél, hogy felhoztad a gyermeket, gondodat viselem, úrrá teszem Jánost és nemzetségedről sem feledkezem el. Ezek után rábízta őket Ferencz bánra. Nehány nap múlva megajándékozta Zsigmond Jánost Hunyad várával, miről pecsétetes levelet állított ki és megparancsolá az erdélyi vajdának, iktassa őt be Hunyad várába és oltalmazza meg mindenki ellen. Erről nevezték aztán Jánost Hunyadinak, a hollót pedig, melynek aranygyűrű vala a csőrében, czímerül kapta a királytól.

E verzió a *kedély* szüleménye. Visszavezethető ez az emberi nem gyermekkorába, midőn romlatlan, a modern társadalmi ziláltságtól ment, andalgó szívének sugallatától indítva, egyszerű, de egyszerűségében is megható közvetlenségi hitében, az isteni tökéletesség szikrájának emberi szellembe való behatolását nem tudta

magának másként elképzelni, mint hogy valamely isten olypmusi magaslatairól leszállva, halandók módjára a föld valamelyik szepével szerelmi viszonyt kötött, vagy hogy egyes szerencsés halandó vadászok vagy harcosok az erdők hallgatag sűrűjében és a patakok búbajos csörgedezésében istennők és tündérek bájaiban gyönyörködtek.

Eltűntek az istenek, maradt az Olymp! Az istenek helyét elfoglalták a földi királyok, kik útazásaik és hadjárataik alatt valamely szép alattvalónőjük mellett elfeledvén uralkodói gondjaikat, a későbbi hősök atyjává váltak. Így lett Zsigmond is Hunyadi Jánosnak az atya. A gyűrűnek ilyenén való szereplése sem újabbkori szülemény. Megtaláljuk azt számos ó-kori nép monda- és mondakörében, hasonló viszonyok között; s megtaláljuk már az emberiség egyik ősrégi s legtiszteltebb irodalmi termékében: a Bibliában is, midőn arról szól, hogy a jogaiban magát sértve érzett Tamar ipjától, Jehuda zsidó törzsfőnöktől fel nem ismerve, vele szerelmi kalandot élt át és tőle gyűrűjét elkérte. E gyűrű tanúsága rábirta aztán Jehudát, hogy Tamarnak e kaland után született fiát sajátjának ismerte el s tudjuk, hogy e fiúnak egyik késő ivadéka nem csekélyebb személyiség, mint Dávid, a zsidók ünnepezt királya. Ráakadunk a gyűrű e szerepére az ó-görög mondában is, mely szerint Syrakusának egyik szülöttje, Kyane nevű leány, midőn tudatlanságában egyszer saját atyjával, Kyaniposszal szerelmi kalandot élt, a férfi újjáról lehúzta gyűrűjét, mely később, midőn a dolognak végzetes következménye lett, az illetőnek felismerésére vezetett.

Távol legyen tőlünk Zsigmond király házasság vagy házasságon kívüli életét védelmezni; a róla ismertek alapján meg lehetünk győződve, hogy a dévai vagy zsigmondhegyi¹ kaland ráillene, de a történelmi kritika nagyon is tagadja, hogy Hunyadi Jánoshoz való atyafisága *a monda keretében adottak alapján* őt illesse meg.

Mindenekelőtt kiemeljük, hogy azok, kik a mondát chronologiai adatokkal kibővítették, nem ok nélkül helyezték az eseményt 1392-be. A múlt század elején a nagy *Hübner* János, kinek nemezedékrendi táblái megjelenésüktől kezdve majdnem 150 évig ge-

¹ Bőjtke Ödön említi »Húnyadmegye Sztrigymelléki részének és nemes családjainak története« cz. munkája 45. lapján, hogy ez a kaland a Kalánfürdő melletti Zsigmondhegyen történt volna.

neologiai szentírás-számba mentek, Mária halálát 1392-re tette; de még *Lorenz Ottokár* is, 1895-ben.¹ Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy a mondát is e téves adattal — melynek az volt czélja, hogy *Zsigmond özveglétét* kiemelje — megtoldták.

Tudjuk, hogy Zsigmond koronáztatásakor, tehát 1387-ben, Garai Miklós Dán lázadó fiait: Mihályt és Lászlót a Temesközben legyőzte, de hogy Zsigmond maga 1392-ben Dán vajda ellen vonult volna, annak okleveles nyoma nincsen. Tény csak az, hogy Zsigmond 1392 jul. 9-én a Morava inneni mentén Szerbiában, a branicsevoi területben tartózkodott és hogy seregét akkor a törökök ellen menesztette;² tudjuk továbbá, hogy 1392-ben nem Dán, hanem Mircsa volt az oláh vajda; Ferencz bán (ki nem más, mint pelsőczy Böbék Ferencz) pedig csak 1397 óta macsói bán. Végül *Mihály és László, kiket Garai Miklós 1387-ben legyőzött, nem Dán vajda fiai, hanem a Temesmegye buziási járásában ma is létező Duboz nevű helység urai.*³

¹ Ld. »Genealogisches Handbuch der europäischen Staatengeschichte«-je 19. 1.

² A Zichy-család okmánytára VI. köt. 139—140. l.

³ Dánról (Dán = Daan kétségtől a Dániel név rövidítése) mitsem tudunk. Fiai: Dubozi Demeter, László és Mihály 1371 május 30-án merülnek fel. A XV-ik század 70-es éveiben találjuk, hogy a dubozi Dánfiak ősük Dán és ennek testvére Nágó után a temesmegyei Rékásra igényt tartanak. (Csánki: Magyarország földrajza a Hunyadiak korában. II. köt. 19. l.) Nemzedékrendjük egy töredék szerint így alakúlna:

dubozi Dánfiak			Ismeretlen	Rékásiak	
Dán				Nagul	
Demeter 1371	László 1371	Mihály 1371 † 1405 előtt Neje: 1405		Miklós 1391—93 férje: Török István	Anna 1404
	Demeter 1409—1428			Szaniszló 1404 † m. n. 1453 kör. Neje: 1449.	
Mihály 1410—1416	János 1410	László 1410—1428			

Csánkinak az az adata, hogy Dán volna Nagulnak a fivére, úgy látszik csak arra vezetendő vissza, hogy itt a »frater« szó csak *távolabb rokoni* jelent. Azt találom, hogy Szárna fia László fiai: Karapéh, Szaniszló, Negu, Wlanyk, Miklós és László akkor, midőn Baszaráb fia Sándor I. Lajos király ellen fellázadt, havasalföldi hazájukat elhagyván, Magyarországra jöttek, hol 1359 aug. 29-én Lajostól Rékást és hozzátartozóit kapták. A személynevek az illető helyen (Temesmegye okmánytára I. köt. 87. l.) úgy látszik el vannak fordítva, mert Negu helyett 1391-

Hunyad-várát illetőleg, az már 1409 előtt Hunyadi János ősei birtokában volt.¹

A mi pedig a hollós címert illeti, a következőket kell tekintetbe vennünk: Vannak olyanok is, kik a címer eredetét nem János, hanem Mátyás korába teszik. Schmidt G. A. pl. azt mondja, hogy a holló Mátyástól vitte el a gyűrűt és hogy Mátyás a repülő madarat szerencsésen lelőtte, minek örökös emlékére a csőrében gyűrűt tartó holló képével díszített úgynevezett holló-aranyakat verette. A dolog lényege azonban az, hogy midőn V. László 1453 febr. 1-én Pozsonyban kelt fontos oklevelével Hunyadi Jánosnak a képünkön látható bővített címert adományozza, világosan kiemeli, hogy már János ősei viselték »a nemesség jelvényeül sárga vagy kék mezőn természetes színű, szárnyait kissé emelő és csőrében arany gyűrűt tartó holló« — a régi magyar királyok kegyelméből. De érdekes, hogy maga Hunyadi János nem használta következetesen a gyűrűs hollót, mert a holló sem 1450-iki oklevelé pecsétjén, sem pedig pénzein nem tart gyűrűt csőrében; a miből talán arra is lehet következtetni, hogy a gyűrű-rablásról szóló legenda később: Mátyás idejében vagy éppen tán mesegyártó udvarában keletkezett, vagy legalább is *nem volt még általánosan ismeretes* Hunyadi János idejében. S jellemző még az is, hogy a Hunyadi-ház azontúl is csak egyszerű ősi címere mellett maradt.²

Hunyadi János pecsétje.

ben (u. o. 213. l.) már Nagol és Karapeh helyett Craph áll. László még él 1391-ben. A Dán nevet tehát nem találjuk az 1359-ben szereplők sorában. De találjuk (a 216. l.) Rékási Craphot. Megjegyzendő, hogy Jánki László, ki a Dán-fiakkal együtt Horváti párti ember volt és kit Garai Miklós szintén 1387-ben legyőzött, (a Hazai okmánytár VII. köt. 434. l.) krassómegyei birtokos volt.

¹ Vannak írók, kik a hollós címer révén Hunyadi őseit bizonyos *Hollósvár*-ral hozzák kapcsolatba. E Hollósvár szerintük Csanádmegyében a kúnok földjén (jelenleg Torontálban) Kikinda és Szöllös között feküdt és már az 1380-as években lett volna Hunyadi János atya kezében. Tény csak az, hogy a régi Csanádmegyében egy jobbágy- és egy Kún-Hollós nevű helység (nem vár) létezett, de ez még 1433-ban a berekszói Hagymás-család birtoka és csak 1451-ben van Hunyadi János kezén; ebből tehát nem igen lehet kibetűzni, hogy János atya már az 1380-as években lett volna a tulajdonosa.

² Báró Nyáry Albert megjegyzése »A heraldika vezérfonala« cz. műve 121. lapján, a hol először közli — mellékletképen — Hunyadi János bővített címereképét színes hasonmásban.

A Hunyadiak új czímerének leírása a következő: Osztott és hasított czímerpajzs 1. és 4. kék mezéjében fekete holló látható, csőrében ékköves arany gyűrűvel, a 2. és 3. ezüst mezőben vörös oroszlán, mely mellső ballábával nyílt arany-koronát emel. A pajzsot ezüst sisak fedi, arany koronájából kinövő ezüst sas-szárnynyal és arany-ezüst sisak-foszlánynyal. A háttérter halvány vörös alapon sárga arabeszkekkel díszített kárpit képezi, világos zöld és meggy szín keretbe foglalva.¹ Sokkal érdekesebb azonban, miként írja le a czímer s az adományozás körülményeit maga az idézett oklevél.

»Mi pedig — olvassuk a király oklevelében — most új dísze és magasabb méltósága jeléül, egyházfőink és báróink tanácsával, [Hunyadi János] említett régi czímeréhez vörös színű oroszlánt adományozunk, a mely

Hunyadi János bővített czímere 1453-ból.

fehér mezőben, lábait szétvetve, harczra kész, ordító s dühös, nyitott szájjal ágaskodik s egyik első lábában, mintegy kézben, arany koronát tart s úgyszólván felajánl. Úgy hogy mindkét czímer színeivel együtt kereszttel szelt paizsban kettősen helyeztessék el; a paizs fölé pedig arany koronával és a szokásos foszlányokkal ékített sisak, oromdíszül pedig hasonlóképp arany szárny helyeztessék. Hogy pedig úgy ne lássék, mintha ezt a czímerbővítésünket ok nélkül adtuk, annak magyarázatát és okát kifejteni nem mulaszt-hatjuk el. Mert a fehér mezőben ágaskodó vörös oroszlán

¹ Az u. n. »Milleniumi történet« IV. köt. 663. l.

azt, a mi az ország és a mi jogunk védelmére alkalmas volt, őszinte hűséggel és buzgalommal — mely őszinteséget a fehér szín jelzi — megtette és gyakorolta, miközben, mivel sok dícső háborút, a maga és övéinek vére kiontásával, nagy lélekkel és — a mint mondani szokás — oroszlán bátorsággal viselt, a harczó és vérző oroszlánhoz nem méltatlanul hasonlíttatik; az a hozzáadás pedig, hogy az oroszlán egyik első lábában arany koronát tart és felajánl, világosan jelenti, hogy nevezett János gróf koronánk jogait és birtokát saját munkájával és verejtékével a támadók kezéből kiragadván, hűségesen megtartotta, Felségünknek hódolatteljes készséggel felajánlotta és visszaadta s bennünket annak birtokába szerencsésen bevezetett.«¹

Bonfinius és Ranzano, Mátyás király olasz udvari történetírói urukat *Corvinus*-nak kezdték nevezni, azt állítván, hogy családja a régi római Valeria-nemzetség Corvina nevű ágától származik; a bizonyítást persze nem adták.

A patriciusi Valeria-nemzetségnek, melyből igen sok család vette eredetét, egyik őse a szabin eredetű Valerius Volusus, ki állítólag Romulus alatt Tatius szabin királylyal Rómába költözött. Dédunokájának, Marcusnak, több gyermeke volt, kik közül Marcus, a 494-ből ismert dictator, a *Maximus* nevet vette fel, mely utódaira átszállt. Dédunokájának fiáról, Marcus Valerius Maximusról azt tartja a hagyomány, hogy 349-ben a gallusok ellen harczolván, egy ellene párviadalt vívó óriási gallust csak úgy tudott legyőzni, hogy egy sisakjára szállt holló szárnyaival annyira verte az ellenség arcát, hogy ez nem volt képes ellenfelének csapásait kellőleg észrevenni; innen kapta a győztes a »Corvus« melléknevet. Unokája Marcus, consul 289-től 288-ig, már a »Corvinus« nevet használja, mely egyelőre csak két fiára szállt át. Ezeknek egyike: Marcus Valerius Maximus Corvinus, kitüntette magát 264-ben a szicíliai Messana város előtt, minek következtében még a »Messala« nevet is felvette. Utódai csak a Messala nevet használták. Egyik késő ivadéka: Marcus Valerius Messala orator, consul 30-ban, felvette megint a Corvinus nevet, melyet két fia: Marcus és Lucius is használt. Mindketten folytatták ugyan a családot, de utánuk már

¹ Dr. Czobor Béla »Magyarország történeti emlékei az ezredéves országos kiállításra« cz. dísmű 100–101. l. Az Országos levéltárban őrzött oklevél szövegét lásd a Teleki-oklevéltár X. köt. 366. s köv. lapján. V. ö. a Zichy-család okmánya IX. köt. 353. l.

nem akadunk a Corvinus-névre. Marcusnak utolsó egyenes ivadéka Marcus Valerius Messala 59-ben Kr. u. consul, Luciusé Marcus Aurelius Cotta. A később fellépő Valeriusokat már nem tudjuk összefüggő nemzedékrendi láncolatba illeszteni.

Bonfinius és Ranzano levezetése tehát nem más, mint a holló-czímernek bizonyos költött családi filiatióba való belevonása, hogy vele az akkor még ismeretes oláh eredetet a római ősiség dicsfényével övedzék. Hunyadi János nem nevezte magát sohasem Corvinusnak és addig, míg ő élt, a családjáról szóló oklevelek nem is ismerik e melléknevet.

Van azonban még más család is, mely legrégibb történetét hasonló motivumokkal kiékesíti s melynek alapján némelyek őt a Hunyadiakkal bizonyos kapcsolatba hozni iparkodtak, ez pedig a lengyel eredetű Wierzbicki- és Corvin-Wiersbitzki-család. E család egyik tagja, Wiersbitzki György Lajos († 1778 márcz. 9-én) a berlini királyi levéltárban (a Collectio genealogica 106-ik kötete) őrzött kézirati krónikájában a család legrégibb történetére vonatkozólag a következő, Magyarországon — azt hiszem — alig ismert adatokat szolgáltatja.¹

A számos Wierzbicki-családok egyike a »Slepowron«-címerrel használja, mely a Korwinski-ektől származik; a címer pedig a következő: rézsutosan fekvő fatuskó, melyen két ág felfelé, kettő lefelé látható. A tuskón fekete holló áll, mely csőrében egy gyémántjával lefelé néző gyűrűt tart; felette vörös mezőben három strucz-toll. Variációként némelyeknél a sisakon is holló van. E címerrel használja az e nemzetségből eredetét vevő grófi Krasinski-család is.

A valószínűség a mellett szól, hogy két fivér Magyarországból vagy Erdélyből akkor jött Lengyelországba, midőn Kálmán, II. András magyar király fia, fehér Leskó lengyel király nővérét, Salomeát, nőül vette és a halicsi királyságot nyerte. Midőn Leskó nemsokára ezután 1216 táján, fivérének Konrádnak, Mazoviát, Kujaviát és Dobriget átadta, s e tartományokat a poroszok megtámadták, s Konrád többek között a két Korwin fivért (kik a halicsi háborukban beváltak) hívta magához, hogy a poroszok ellen harcoljanak, egyikök továbbra is használta a Korwin-címerrel.

Korwin Wratislav vagy Wacorzeta (Lőrincz) e Konrádnak

¹ V. ö. a bécsi »Adler« 1897. évf. 228. l.

udvari marsallja; 1220 táján Mazóviában a Slepowrony, Strazkow, Drozdinc és Wola nevű helységek ura, melyekre nézve Konrádtól 1224-ben külön szabadalmi levelet kapott. A Pobog nemzetségből származó egyik nővel történt egybekelése után a Pobog-nemzetség címérét sajátja mellé helyezte. Slepowrony birtoka után a Korwin-Slepowron nevet is viselte. Ifj. Konrád herczeg alatt a lengyel »szemérmetes« Boleszló ellen menesztett hadsereg parancsnoka volt, mely minőségben a sendomiri vajdaságban fekvő Suchodolnál Kelemen krakói vajda által teljesen megveretett. Vajjon már ő vagy csak egyik rokona vette-e fel a Wierzbicki nevet, nincsen teljesen megvilágítva. Két fia volt: Román és Uldimir vagy Broniszló; az utóbbitól származik a Krasinski-család, mely a Kraszy nevű birtoktól vette nevét. Román folytatta a Wierzbicki-családot. A Korwin-Slepowron-család holló címérét Paprocki, Okolski és Bielski lengyel írók úgy magyarázzák, hogy egy Korwin Magyarországból jött volna Lengyelországba s hogy a magyar család magát az ismert Valerius Corvinustól származtatta volna le. Ugyanazon okból mondják, hogy Hunyadi János és fia Mátyás a Korwin nevet viselte s egy oly érmet veretett, melyen csőrében gyűrűt tartó holló látható, a szerző (Wierzbicki György) azonban jónak találja kiemelni, hogy a Lengyelországban keletkezett Korwin-család az 1224. évi Konrád-féle okmány szerint sokkal korábbi, mint a Hunyadiaké, mely csak 1400 táján vált ismeretessé. Látjuk tehát, hogy Wierzbicki György Lajos a Hunyadiak és a Wierzbicki-család közötti összefüggést, melyet a lengyel írók elfogadnak, nem veszi komolynak. Megjegyzendő még, hogy a Wierzbicki-család porosz tagjai csak szerzőnk után kezdték a Corvin—Wierzbicki nevet felvenni, a mi talán először 1792 körül történhetett.

Cornides Dániel († 1787) történetírónk, ki e részleteket nem ismerte és csak egy lengyel Corvin-családról hallott valamit, volt az, a ki a mult században ama véleménynek adott kifejezést, hogy a Hunyadiak ebből a lengyel Korwin-családból származtak; miután azonban látjuk, hogy a lengyel család hagyományában a két család közös eredete hangsúlyozva nincsen és biztosra vehetjük, hogy Mátyás király, ki még anyai rokonságát is nagyra becsülte, a lengyel közös nemzetségbeli rokonairól is megemlékezett volna: e verziót alaptalannak és hasznavehetetlennek declaráljuk.

Végezetül még egy oly leszármaztatási verzióról akarok szólni,

melyről — úgy hiszem — jelenleg csak kevés magyar kutatónak van tudomása, s mely azért érdemel bővebb megvilágítást, mert azok, a kik annak idején gyártották és később készpénz gyanánt terjesztették, koholmányukat a tudományos kutatás palástjával burkolták be és jellemző világosságot vetnek azon korszakokra, midőn a valódi kutató, a *verbum magistri* dogmájának bilincsei alatt, tudásvágyát és az igazság utáni szomját nem csillapíthatta; mert, ha megtette, ki volt téve annak, hogy merészségét a máglya tetején bánja meg.

A tudományos genealogia első német művelője, *Henninges* Jeromos, kutatásainak eredményét 1598-ban »Theatrum genealogicum« czíme alatt adta ki; óriási mű, mely szorgalom és méhtürelem dolgában párját ritkítja s mindaddig, míg egy másik óriás, *Imhoff* Jakab Vilmos, fel nem lépett: a genealogia evangéliumát képezte. Henninges állításait kétségbevonni, annak idején azonos lett volna az istentagadással; csakhogy belértékére nézve — bár helyenként sok tekintetben még ma is érdekes — körülbelől annyit ér, mintha mai napság valaki az ó-kori genealogiáról szóló művében azt mondaná, hogy a szép Helenének első férje Menelaos spártai király, másodika Párisz trójai királyfi, harmadika Dr. Faust János és az utóbbi állítás hebizonyítására Goethe »Faust«-jára hivatkozna.

Henningesnek egyik főgyengesége abban mutatkozik, hogy túlgyakran a legkülönbözőbb és egymástól nagyon is távol álló családokat közös őstől származtatja le s ennek legdrasztikusabb terményének tekintjük azt, hogy a Schalai, Burghauseni, Clammi, Machlandi, Neuenburgi, Beilsteini, Regensburgi grófokat, a Hochbergi, Badeni és Veronai őrgrofokat egynehány boszniai királyokkal és a *Hunyadiakkal* együtt egy és ugyanazon családtól, az olasz Scaligerektől (della Scala) vezeti le. Hogy leszármaztatásának nagyobb valószínűséget szerezzen, gondoskodik, hogy már a Scaligerek első ivadékait valahogy a magyar történelemmel összekapcsolja.

Szerinte a Scaligerek őse Gizulph vagy Guelf, Benevent hercege, nagy Theodorik gót király ivadéka. Theodoriknak a nagyatyját, Vinitárt, a skyták Alanusnak (szittya nyelven = kutya), az etruszkok pedig Scalinusnak (Scalanus) nevezték; ennek az lett a következménye, hogy a nemzetség némely tagja a Can (Cane) keresztnévet, az egész család pedig a Scaliger nevet vette fel.

A Scaligereknek Magyarországon szereplő első sarja bizonyos Bothó, ki Pannóniában hadi jelessége következtében az ó-kori óriásokéhoz hasonló hírnevet szerzett magának; neje, Balda, Péter magyar királynak a nővére. Meghalt 1103-ban. Fia, Trebellio, István, Péter és András királyok alatt nyerte kiképeztetését. Első hadi babérait Salomo király alatt vívta ki magának, midőn a görögök, bolgárok, lithvánok, oroszok és poroszok ellen harczott; harczott ő különben még a »hunok« ellen is, bevette Krakót és neki köszönhetette Magyarország, hogy Dalmátiát és Horvátországot elfoglalta. Számos érdeme elismeréséül megkapta I. László királytól Horvátországnak Likka nevű részét; megkapta azonkívül 1080 körül Bulgáriát is, miért is bolgár királynak nevezik. Neje Kázmér dalmát királynak a leánya. Ezekhez mi csak azt fűzzük hozzá, hogy szerző szerint Trebellio Bolgárországot már 23 évvel atyjának halála előtt nyerte. Fia, Schalich Ottó, folytatja a családot. Utódai, Likka urai, kivétel nélkül mind nagy hadvezérek, kik részben Rótszakállu Frigyes császár alatt tüntették ki magukat.

Magyarország történelmében csak Trebellionak hatodik ivadéka szerepel megint: Schalich Fülöp, ki a tatárok elvonulása után IV. Bélát országába vezette vissza s azért Bélától »commilito regalis et strenuissimus«-nak neveztetett. Likkai területéhez megkapta Bélától a Hun folyó mindegyik partján lévő földet és a Horvátországban feküdt, a Korána mentén állt Szkrad-várát; azonkívül 1273-ban még egy czímerbővítést. Neje, Ilona, valamely despotának a leánya. Erre megjegyezzük, hogy IV. Bélának likkai Szkalics Fülöp és Bertalan számára a Boszna mellett 1263-ban (nem 1273-ban) kiállított oklevele Fejérnél (IV. 3, 129–131.) olvasható ugyan, de *otromba hamisítvány*.

A Hun folyó mentén lévő birtok képezi már most a Hunyadiakhoz vezető hidat.

Fülöpnek két fia volt: Vid és István. István neje révén, ki a boszniai király örököse volt, megkapta a boszniai koronát. Fia: Stephanus »Husubus banus«¹ öröklí tőle a koronát és nőül veszi Erzsébetet, Kázmér gnézeni fejedelem leányát. Ez három gyermeket szül: Erzsébetet, I. Lajos magyar király nejét, Máriát, Helfensteini Ulrik nejét és egy névleg ismeretlen fiút, kinek fia István,

¹ Ez a »Husubus« nem lehet más, mint a török »Uzum« elferdítése. Uzum pedig azonos »előkelő«-vel, »Husubus banus« tehát: Uzumbán.

boszniai király vagy bán, kit Mohamed szultán 1464-ben megöletett. Neje, Magdolna, Lázár szerb fejedelemnek a leánya.

Mily hibás e genealogia, mutatják legjobban »A délszláv uralkodók genealogiai története« című művemben az illető családkról szóló nemzedékrendi táblák. Itt csak azt említem, hogy ez István (a Kotromanidák őse) eredetét mai napig sem ismerjük.

Fülöpnek egyik leánya egy római Corvin neje; egy másika férjhez ment egy estei örgrófhhoz; harmadikát egy Karlovicz (Corbáviai) vette nőül; ezeken kívül még öt ismeretlen gyermeke is volt.

Vid, Fülöp fia, a Hun folyó¹ mindkét partján lévő területet kormányozván, Hunia-várát építette Erdélyben. Innen kapták utódai — a Hunok fejedelmei — a Hunyadi nevet. Neje valamely római Corvinnak a leánya. Egyetlen fia, *Húgó*, nőül vette »Harzianitis Comminatis« leányát, Dorkát. Csakhogy ez nem más, mint az Epiroszban (Thessaliában) valamikor uralkodott *Arianiti-Komnén* család nevének elferdítése; ismerünk is e családból egy Theodora (rövidítve Dorka) nevű leányt, de ez sokkal később élt és valamely ismeretlen albániai emberhez ment férjhez.

Húgónak a fia *Bulhó*, a hunok és oláhok fejedelme, kinek neje a görög Palaiologa Erzsébet. E házasságból származik János, kit születési földje után »Huniades«-nek, dédanyja (Vid neje) után pedig »Corvinus«-nak nevezték.

Henninges fejtegetéseit ezzel bevégezvén, még csak azt akarom említeni, hogy Frangepán Beatrix, kiről jól tudjuk, hogy csak János unokájának, Corvin Jánosnak volt a neje, Henninges szerint a nagy Hunyadi János leánya, ki először modrusi Frangepán László vagy Bernardinhoz, azután György brandenburgi örgrófhhoz ment férjhez. És mindez György örgróf halála után csupán 55 évvel később lett nyomtatva!

De ennek a Scaliger-mondának is van ferdítése, a mennyiben némelyek szerint Hunyadi János egy Scaligernek a boszniai Erzsébettel folytatott viszonyának köszöni születését. E boszniai Erzsébet nem más, mint Nagy Lajos király neje. Mily alaptalan e ferdítés, legjobban kitűnik abból, hogy boszniai Erzsébet 1387 elején, még Hunyadi János *születése előtt*, mint koros asszony halt meg.

¹ A mi a Hun folyót illeti, tudjuk, hogy ez Horvátországban folyt és hogy 1278-ban Lapaci Azarjás nevű horvát embernek birtokai a Hun mentén feküdtek. (A Blagaj-okmánytár 31. l.) Hun a mai *Unna* folyóval azonos.

Végezetül még dr. Réthy László nézetét akarjuk kifejezésre juttatni, mint olyat, mely a kérdést philologiai szempontból tárgyalta.¹

Szerinte a Hunyadi-család az oláh nép köréből való ugyan, de nemzetiségre nézve aligha rumén, inkább délszláv volt. Ezt a Vojk vagy Vuk név mutatja, a mi Vk-nak is íratik. A Vuk ugyanis szerb nemzeti név és Farkast jelent, és valamint a magyarban és németben, megvan az a ruménben is Lupu és Lupul alakban, mely néven több oláh knyézt és vajdát ismerünk. Hogy Buthi Vuk (Hunyadi János atyja) magát szerb nemzeti néven nevezte s nem ruménesen Lupu vagy Lupulnak, ebből sejthetjük a nemzetiségi viszonyt, ha ugyan a Vuk névben nem az erdélyi szerb-ség műveltségi hatását kell látnunk. Azonkívül még említenedő, hogy Hunyadmegyének e korban sok szerb lakossága volt és hogy a vár egyik őstornyát ma is szerb nyelven *Nyebojsza*-nak (Ne félj!) hívja é nép. Hivatkozik Réthy továbbá Mátyás királynak a délszláv és albán fejedelmi családokkal tartott rokonságára, s a szerb vitézi anekekre, melyek Hunyadi Jánost és Mátyást sokat emlegetik.

Abban, hogy Farkast szerbül Vlk-nak, oláhul pedig Lupulnak nevezik, igaza van szerzőnek, de egészen eltekintve attól, hogy a kutatás mai állása majdnem kényszerítőleg a Hunyadiak oláh nemzetiségére mutat rá, csak azt az egyet akarjuk hangsúlyozni, hogy a legrégibb okiratok, melyek különben a szerb Vlk, Vule, Wukac stb. nevet igen jól ismerik és elég gyakran használják, Hunyadi János atyját nem is Vlk vagy Vuknak, hanem kivétel nélkül Woyk és Wayk-nak nevezik, a miből kitűnik, hogy a két név írásmódjában különbséget tettek.

De térjünk most már át a történelem terére.

A királyi Hunyadi-család őseire vonatkozó kutatási eredmények jelen állását legvilágosabban fejezi ki dr. Fraknói Vilmos, midőn »Mátyás király élete« című művében azt mondja, hogy ez ősök az »oláhok« gyűjtőnéven ismeretes albániai, rumén és bolgár elemekből álló pásztornéphez tartoznak, mely részint elégtelen legeltetési viszonyok, részint a törökök előrenyomulása következtében eredeti székhelyét elhagyván, a határos Magyarország déli része felé vonúlt, hol a benszülőttek részéről, mint kapóra jött munkások a terjedelmes erdőségekben telepedési helyeket kaptak. Azok, kik

¹ Dr. Réthy László: Az oláh nyelv és nemzet megalakulása, II-ik kiadása (Nagy-Beeskereken, 1890.) 145. l.

köztük testi vagy szellemi felsőbbség által kimagaslóbb szerepet vittek, az idők folyamán a telep főnökének hivatalát: a »vajda« vagy »knyéz« méltóságot nyerték, mely rendesen az atyától a fiára szállt át. Midőn később a jövevények között olyanok is akadtak, kik törzsi előkelőségüket a magyar nemesek jogaival akarták kikerékiteni, a magyar királyok helyes dolognak találták e kívánságokat teljesíteni és így lettek az »oláh« vajdákból magyar nemesek.

Ezek sorában bizonyos *Sorb*¹ is szerepel, kinek atyját nem ismerjük és kiről nevén kívül mit sem tudunk; de volt neki egy névleg ismeretlen fivére, ki *Radul* nevű fiút hagyott maga után. Sorbnak volt három fia: *Vojk*, *Magas* és *Radul*. A Magas névre azon megjegyzést kell tennem, hogy 1404-ben a sebesvidéki Mutnokiak családjában Demeter fia Mogos és 1410-ben Belényes vidékén Fejérkőrösi Moga fordul elő,² miből apodiktikus módon kiviláglik, hogy a »Magas« nem más, mint az oláh »Moga« névnek latinizált alakja.

E három fivér, és unokatestvérék Radul, és Vajk fia János, megkapják Zsigmond királytól 1409 okt. 18-án az erdélyi Hunyadvárát, mely — minthogy a király újított adományozásról szól — már azelőtt is a család birtokában volt. Fejér György jegyzetei szerint a Hunyadiak Nagy Lajostól kapták adományul e várat 1378-ban,³ de ismeretlen okokból 1409-ben a koronabirtokokhoz tartozott.⁴

¹ Egy 1406-ban kiállított oklevélben (a Teleki-okmánytár I. köt. 309. l.) arról van szó, hogy Oroszfáji Mátyás a Kolozsmegyében tartózkodott *Sorb* nevű oláh embert el nem fogta; 1446-ban a Csolnokosiak sorában egy *Sorb* nevű családtagot találunk és 1453-ban arról értesülünk, hogy Bojtori Istvánnak az ipja: *Sorb* Tóti helységnek a knyéze volt. Ezek alapján helyes úton járunk, ha Vajk atyját nem Serbnek, hanem »Sorb«-nak nevezzük. Az 1409. évi oklevélnek erre vonatkozó passzusát kivétel nélkül »Wayk filii Serbe«-nek olvasták. Csakhogy az illető szóban (Serbe) az S betű után következő magánhangzó az r betűvel összefolyik és egyetlen egy betűt képez, úgy hogy ezt most már *e* vagy *o*-nak is lehet venni. E »Serbe« vagy »Sorbe« pedig nem más, mint a »Serb« vagy »Sorb« genitivusa, a miből megint az tűnik ki, hogy nominativusa nem »Serban«, mert ez esetben állana: »Wayk filius Serhani.« Serban és Sorb két egymástól teljesen megkülönböztetendő név.

² Densusianu, Documente privitoare la istoria Romanilor. II. köt. 437, 469. l.

³ Ld. Fejér, Genus, incunabula et virtus Joannis Corvini de Hunyad. Budae, 1844, 32. lapján, *Kövárny* László idézete nyomán, a ki (Teleki műve alapján) az »Erdély nevezetes családai« 121/3. lapján ír a Hunyadiakról. Legutoljára írt összefoglalóan a Hunyadiakról Márki Sándor »Aradvármegye és Arad szabad királyi város története« cz. műve I. köt. (Arad, 1892.) 313—316. l.

⁴ 1364 júl. 16-án bizonyos Öböl (Ubul) a hunyadi várnagy és az erdélyi

A Hunyadi-családot érintő ennél régibb okíratot nem ismerünk. De a család nemzetiségének végleges eldöntése céljából már itt ki kell emelnünk, hogy Vajk fiát, Jánost, Zsigmond király Bázelen 1434 jan. 17-én kelt okíratában »egregius Johannes dictus Oláh, filius condam Woyk de Hunyad, aulae nostrae miles«-nek (néhai Vajk fia: Hunyadi Oláh János testőrnek) nevezi, és hogy egy Nagyszombatban 1435 jun. 2-án kiállított okírat róla szintén mint »Johannes dictus Oláh«-ról tesz említést.¹

A Hunyadiak oláh származása úgyszólván köztudomású volt hazánkban s azt az egykorúak se nem vitatták, se nem tagadták. Erről tesz tanuságot egy pozitív feljegyzés is, melyet egy velencei követnek köszönhetünk. Egy ízben t. i. midőn Várdai Pál esztergami érsek 1539 febr. 11-én Bécsben meglátogatta Girolamo Alessandro hibornok velencei követet, beszélgetés közben, a mint neki hazánk történetéről szólt, elmondta azt is, hogy Hunyadi János atyja oláh ember volt.²

Sorb fia Moga és ennek unokafivére I. Radul³ eltűnik a nélkül, hogy róluk valamit ismernénk. Miután teljesen ki van zárva, hogy unokaöcsesük ragyogó pályája révén valamely magasabb polczra nem vergődtek volna és hogy kimagasló rokonuk oldalán teljesen észrevétlenül maradtak légyen, apodiktikus bizonyossággal kimondhatjuk, hogy korán és fiörökösök hátrahagyása nélkül haltak meg.

Vajk fivére, II. Radul, 1419 febr. 12-én a László nevet is viseli. Életéből semmi sem ismeretes, de 1429-ben már nem él. Özvegye: Anka (Anna) ez évben mint birtokos fordul elő.⁴

vajda embere, miből következik, hogy a vár akkor még a király kezében volt. A mi ez Öbölt illeti, alig lehet kétséges, hogy azon Semjén nb. Kállai Öböll azonos, ki 1387 jun. 6-án kiállított végrendeletében nejét, az erdélyi Kelneki Mihály leányát, Magdolnát Bereg-, Ugoesa- és Szabolesmegyében fekvő birtokainak örökösevé teszi. (A Károlyi-okmánytár I. 426. l. Teleki okmánytár I. köt. 133. l.)

¹ Az 1409, 1434 és 1435. évi oklevél eredetije az Országos levéltárban.

² Így: Quod rex Mathias (cujus laudes in celum extollit) sit natus e Joanne Huniade, qui natus est e patre Vallako in Transsylvania. (Aleandro naplójában, Friedensburg: Nuntiaturreichthe aus Deutschland IV. köt. 297. l.)

³ Denssianu a »Documente« című idézett munkájában közzétett Hunyadi-féle nemzedékrendi táblán e Radult Sorb fivérének és Vajk nagybátyjának veszi; pedig az eredeti oklevélben előforduló »frater patruelis« kifejezés elég világos. A nagybátya mindig és mindenütt »patruus« vagy (anyai révén) »avunculus«; »frater patruelis« pedig a nagybátyának fia, a franczia »cousin« és a német »Vetter.«

⁴ 1419-ben »Ladislaus nomine Radul germanus Vajk militis«-nek említik; 1429-ben pedig »Anko condam Ladislai dicti Wayk de Hunyad relicta.« (V. ö. Csánki »Hunyadmegye és a Hunyadiak« cz. értekezésének 27. l.)

I. Vajk, kit sokan »Buthi Vojk«-nak is neveznek, a család első sarja, kiről a tudósítások (bár elég gyéren) valamivel többet mondanak.

Mindenek előtt hangsúlyozandó, hogy neve, mely a kútfők legnagyobb részében Vojknak mondatik, magyarosan csakis Vajk-nak ejtendő ki. Bizonyítja ezt a régi oklevelek fonetikai összehasonlításán kívül még azon körülmény is, hogy 1406-ban a kolozsmegyei Nyulas helységben Vayk nevű oláh emberrel találkozunk¹ és hogy az 1409. évi és egy 1414. évi okirat őt határozottan *Wayk* néven ismeri.²

Első nyomára — mint láttuk — 1409 okt. 18-án akadunk, midőn fivéréivel és unokatestvérével együtt Hunyadvárát kapja és a királyi testőrségben magasabb rangú tisztséget visel. 1414 július 1-én találjuk, hogy mint »Wayk miles de Hunyad« azaz mint »Hunyadi Vajk katonatiszt« Hunyadvárában tartózkodik és hogy Nádasdi László akkori erdélyi alvajda egyik hozzá intézett levelében szívének jóságáról nem éppen hízelgő módon szól. Tudjuk az illető oklevélből,³ hogy a Zalasdon lakott Péter fiait ok nélkül annyira sanyargatta és károsította, hogy ezek a hunyadvári járást el akarták hagyni, miért is az alvajda elég erélyesen felhívja, hogy zaklatásával felhagyjon és az okozott károkat megtérítse. Miután 1419 február 12-én Radul-Lászlóról mondatik, hogy »germanus Woyk militis,« és Vajk helyett már csak három fiát említik, feltételezhető, hogy utóbbi akkor már nem élt; biztosan azonban csak azt tudjuk, hogy a »néhai« jelzővel csak 1434 január 17-én jelölik meg.

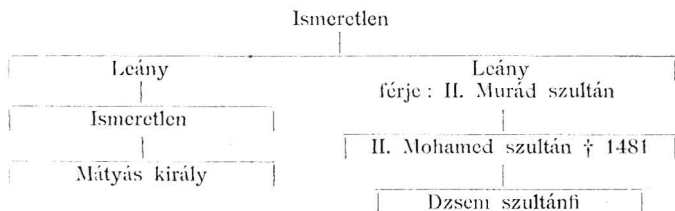
Hogy ki volt a neje, arról rengeteg sokat vitatkoztak. Bonfini, kinek ezt tudnia kellett, azt mondja, hogy görög császári családból származott. Mátyás király állítólag 1459-ben oly okmányokat állított ki, melyekben magát a bolgár czárok utódjának, s Ivánovics Györgyöt, Thessália hercegét, Albánia, Dibra, Zadrímia, Croja, Ochrida, Castoria, Dioclea urát, nisi Marnovics Thomkát, Zvornik vára urát és Rácország starostját, Branicsevó birtokosát rokonának (consanguineus) nevezi.⁴ Ezzel kapcsolatba hozzák Mátyásnak egy más előadását is.

Mátyás 1483 körül azt beszélte a pápai követnek, hogy nagy-

¹ Teleki-okmánytár I. köt. 309. l. ² Évkönyvünk I. köt. 76. l. ³ U. o.

⁴ Kerehelich, De regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae not. praelimin. 280—282. l. Kaprinai, Historia diplomatica II. köt. 559—569. l.

anyjának nővére ötven egynehány évvel azelőtt kóborló rabló törökök kezébe kerülván, II. Murád szultán háremébe jutott, hol a későbbi II. Mohamed szultánt szülte. II. Mohamed meghalt 1481 május 3-án, mire fiai II. Bajazet és Dzsem között trónvillongások törttek ki. Dzsem külföldre szökött azon reményben, hogy trónigényeit a vele rokon magyar király segítségével érvényesíti, a mi azonban nem sikerült. Mátyás egyik, a szultánfihoz, 1483 körül intézett levelében ezt »szeretett fivérének és vérrokoná«-nak nevezi. Mátyás állítása szerint II. Mohamed anyja tehát Vajk nejének lett volna a nővére, s így Dzsemnek Mátyással tartott rokonsága a következő stemmán alapúlna:

Mindezekre nézve a következő megjegyezni valónk van:

1. A régi bolgár czároktól való leszármaztatás, ha ez okiratok hitelesek — a mi még nagyon kérdéses — nem más, mint Mátyásnak azon engedménye, melyben mindazokat részesítette, kik őt mindenáron valamely uralkodó család sarjává akarták emelni. De ha ez nem föllentés és Mátyás állítólagos szavai »a regibus vero Bulgariae atavis nostris« történeti háttérrel bírnak, akkor valószínűleg csak az ifjabb Sismanida-dynastiával kapcsolhatók össze. Tudjuk, hogy III. Sisman bolgár czár fia, *Fruzsín*, Zsigmond magyar királytól 1426-ban a temesmegyei Lippát és a kezemegyei Maxondot kapta, melyről magát meg is nevezte, s hogy Hunyadi János Fruzsín halála után 1454-ben Maxondot cserében a szentmiklósi Pongrácz családnak adta. Miután tehát azt találjuk, hogy Fruzsín maxondi birtoka Hunyadi Jánosra szállt át, feltételezhető, hogy Fruzsín és a Hunyadi-család között magyarországi tartózkodása révén valamely rokonsági kapocs jöhetett létre, melyet azonban közelebbről nem ismerünk. Annyit tudunk, hogy Fruzsinnak két nővére is volt: Kyracza és Mária, de hogy férjhezmentek-e, ismeretlen.

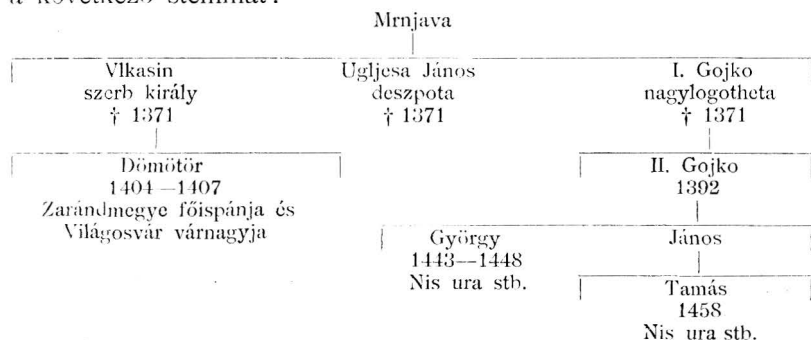
2. Ivanovics György, kit Mátyás rokonának nevez, nem más, mint az 1468 jan. 17-én elhalt híres Scanderbeg vagyis Castrioti György albán fejedelem. Nemzedékrendi tábláján nem találjuk a kettejük közötti rokonságot, de ha az illető okirat nem hamisítvány, azt hiszem, hogy a rokonság György neje révén keletkezhett. Neje: Andronika Arianiti Komnena az albán Arianiti-Komnén családból származott, melynek egyik tagja: Dorka, mint Henningesnél találjuk, állítólag Hunyadi Buthi Vajknak az anyja volt. Miután pedig tudjuk, hogy a régi byzánczi uralkodó családokból származó nők utódai magukat ősanyjuk nevének felvételével az uralkodó családokkal némi összefüggésbe hozták és az Arianiti-Komnén család első kimutatható őse Goulamos (Golem), ki 1253-ban élt, egy Komnén-leányt vett feleségül, meg van talán magyarázva Bonfininek azon állítása, hogy Mátyás király nagyanyja görög császári családnak az ivadéka.

3. Vajjon a Mrnjavics-családból való nisi knyézek, kiknek tagjait a Hunyadiak (János és Mátyás király) rokonaiknak mondják, a Mrnjavcsevici néven ismert szerb dynastiából valók-e, apodiktikus biztossággal meg nem mondhatjuk. A Mrnjavcsevici-dynastiának ismert családfája nem mutatja ugyan ez összefüggést, de nincs is semmi, a mi ellene mondana. A szóban lévő okiratok¹ a következő tényállásról szólnak.

Gojko nagylogothetának, Mrnjava fiának, Vlkasin szerb király és Ugljesa János deszpota fivérének, ki 1371 szept. 26-án a törökök ellen harczolva elesett, egy hasonló nevű fia lett volna, a ki 1392-ben magát a boszniai és magyar király szolgálatában a törökök ellen kitüntette s azért Dabisa István boszniai királytól 1394 ápr. 2-án megjutalmaztatott. E II. Gojkoról mondja Hunyadi János, hogy nemcsak Zsigmond királynak, de még ő neki is nagy szolgálatokat tett. II. Gojko két fiút hagyott hátra: Györgyöt és Jánost. György, ki magát Hunyadi János oldalán 1443-ban a törökök elleni csatában kitüntette, az 1444. évi magyar országgyűléstől, állítólag családi okmányai alapján, melyek szerint ő Mrnjavics Gojko (Vlkasin király fivérének) egyenes utóda lett volna, visszakapta Nist és környékét, mivel ezek családi örökségét képezték. 1448 decz. 18-án mondja Hunyadi János, hogy e Gojko, Nis, Zvornik, Vojnicza ura

¹ A fentebbi helyeken kívül még közölve: Fejér Hunyadyana 135. 240. Rad jugoslavenske Akademije III. köt. 127—128, Fejér X/2. köt. 203—205. X/3. 107. 1.

és szerb deszpota *carissimus consanguineus* őt a szendrői fogságából kiszabadította, miért is őt a kucsevoi és branicsevoi kerületben lévő egynehány birtokával új adományozás czímén megjutalmazza. 1458-ban mondja Szilágyi Mihály kormányzó, hogy Marovich György már nem él és hogy fivérének, Jánosnak, a fia: Tomkó (Tamás) az ő és Hunyadi Jánosnak rokona, általa és az országgyűlés által Nis birtokában megerősített. Megkapjuk tehát a következő stemmát:

Történelmi tény, hogy Mrnjava fia Vlkasin szerb királynak († 1371) fia Demeter 1404 és 1407-ben a Hunyadmegyével határos Zarándmegyének főispánja és az ugyanazon megyében fekvő Világosvár parancsnoka volt s így tehát az a feltételezés, hogy zarándmegyei főtiszt és mindenesetre birtokos létére, leánya vagy valamely más nőrokona révén a szomszédos Hunyadi-családdal sógorsági kötelékbe lépett, nem mondható épen merésznek. A szerb vitézi énekek is sejtetik a Hunyadiaknak szerb rokonsági viszonyait, amennyiben szerintük Lázárevics István szerb fejedelem († 1427) egy szebeni oláh nővel nemzette volna Hunyadi, vagy a mint ők mondják: Szebeni Jánost.

Mindezek az adatok és kombinációk nézetem szerint nem képesek Hunyadi Vajk személyére világító fényt vetni; de tovább megyek, amennyiben állítom, *hogy nem is Vajk neje, hanem esetleg Vajk anyjára vagy egy másik özanyjára, de még valószínűbben a horogszegi Szilágyi-családra vonatkoznak és hogy kutatásaim szerint így Vajk neje, mint a Hunyadi-család ősei másutt keresendők.*

Kutatásaim a következő credményt mutatják fel:

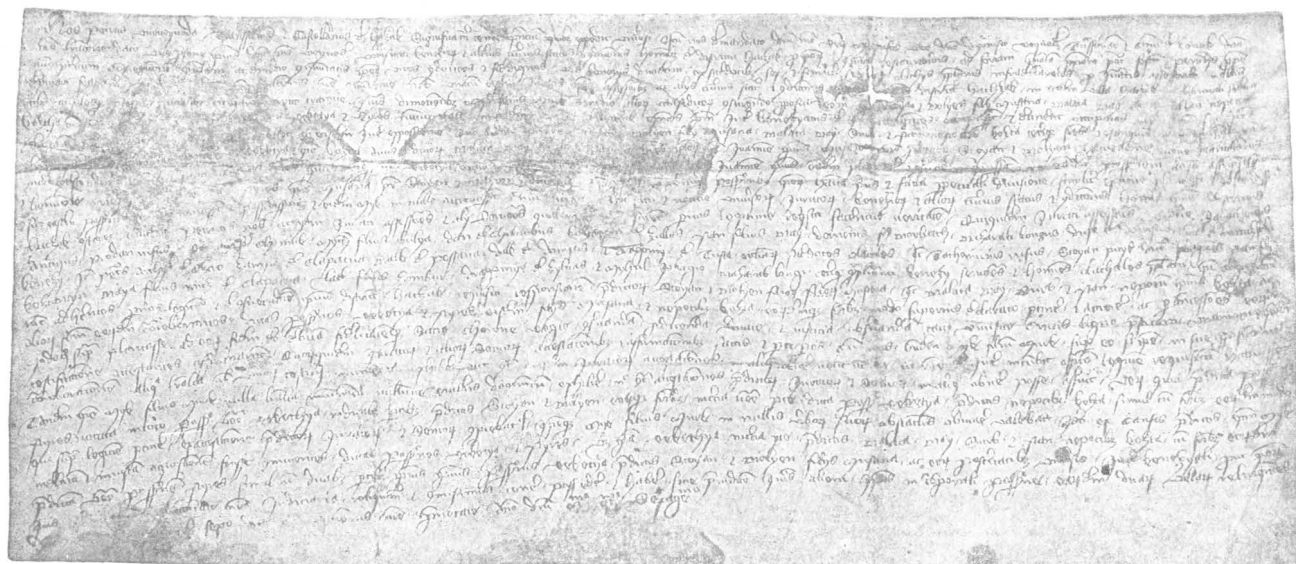
Járai Péter erdélyi alvajda és dévai várnagy tanusítja 1360

jun. 2-án, hogy Murk fia Myk azon panaszszal fordúlt hozzá, miszerint Mozsana fiai Sztoján és Buljén, továbbá Koszta unokái: Balata, Baj, Surb¹ és Nán, valamint ezeknek összes rokonai őt a hátszegi kerületben fekvő, a knyézsegi jogokkal őt illető Reketye és Nyires nevű birtokokból kizárták. Alperesek erre azzal védekeztek, hogy Koszta és fia, t. i. Balata, Baj, Surb és Nán nagyatyja és atyja, mivel maguk saját erejükből erre nem lettek volna képesek, Mozsana segítségével Reketyét telepítés útján szereztek, hogy Mozsánát e birtokba hívták, szívesen fogadták, de hogy Nyirest, mely már régi időktől fogva Mozsana családjának birtokában volt, Mozsana maga telepítés útján népesítette be, miért is jelenleg Mozsana fiainak tulajdonát képezi; Myknek semmi köze hozzájuk. A vajda erre elrendelte, hogy többek között a következő esküdtek és öregek ez ügyre vonatkozó véleményüket nyilvánítsák: 1. a knyézsek: öreg Szaraczén, Vörös Prodán, Csamak fia Román, Gulya fia Mihály, Csolnokosi Dán, Szállási Konstantin, Baj fia Nán, Borbát fia Demeter, Hosszú Baszaráb, Demsusi Dusa, Gonászfalvi (?) Vlád, 2. Konstantin fia Nán jobbagyai: Vörös Tatamér és Pityk Sztoján, 3. Klopotivai Buz fia Baya, 4. Zombor fia László, 5. Szilvási Dragomér. A tanúk egybehangzólag alperesek mellett vallván, az ügy azzal végződött, hogy az alvajda Nyirest egészben Mozsana fiainak ítélte, Reketyére pedig kimondta, hogy ennek két része Mozsana fiai és rokonai, harmadik része azonban Koszta unokái és rokonai birtokában maradjon; 1380 szept. 12-ikén még azt olvassuk, hogy Lajos király Mozsina fia Nyiresi Sztojánnak, a hátszegkerületi oláhok knyézének a hunyadi vár területén fekvő Polonyiczát és a hátszegi vár kerületében fekvő Bobozmezőt adományozza.²

Ha már most szemügyre vesszük, hogy itt Reketye telepítéséről van szó, akkor nagyon közel fekszik az a feltevés, hogy a fentebbi okiratban felsoroltak sorában a Hunyadiak őseit is szabad

¹ Igaz ugyan, hogy az illető okiratban dr. Solyom-Fekete Ferencz néhai Pesty Frigyessel egyetértőleg a nevet »Surs«-nak olvasta s ez alakban tette közzé, de az eredeti oklevélben a kétes szó utolsó betűje nem *s* hanem *b*, a mint ezt nemcsak az eredetinek fényképben adott hasonmásában, hanem egy szintén 1360-ból származó, de még egyéb egykorú eredeti oklevéllel való összehasonlítás útján is minden kétséget kizáró módon megállapítottam, a mennyiben a kérdéses szó végbetűje az okmányban előforduló *összes b* betűivel azonos.

² A társulati Évkönyv I. köt. 63. l.

A Hunyadiak öcsire vonatkozó legrégibb oklevél kicsinyített hasonmása.

Péter erdélyi alvajda és hátszegi várnagy ítéletlevele 1360 jun. 2-ról.

(A 38 cm. hosszú és 15 cm. magas oklevél eredetije dr. Súlyom-Fekete Ferencz gyűjtéséből saját levéltárában, a ki közölte is 1880-ban a »Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat« I. Évkönyve 60—62. lapján.)

Péntek Elek fényképész felvétele.

Wessely Lipót clichéje.

Hirsch Adolf nyomása.

keresnünk és *hogy Koszta unokája »Surb« csak a »Surb« vagy »Sorb« névnek latinizálás útján történt módosítása és ilyformán Vajk atyjával, Sorbbal azonos.*

Támogatja ezt azonban még más körülmény is, mely egyidejűleg Vajk nevére is világító fényt vet.

A hagyomány és a krónika egyetértőleg azt mondja, hogy Hunyadi János atya *Vajk a hunyadvári birtokaival halálos Reketye és Demsus helységeknek vele rokonságban álló Mursinai Erzsébet nevű hajadon úrnőjével lépett házasságra.* Ebben a hagyományos és krónikai adathat nagy történeti mag rejlik.

Miután Hunyadmegyében — mint már jeleztük — Morzsina nevű helység nincsen, kénytelenek volnánk, a mint azt gr. Teleki József teszi, Morzsina Erzsébetet krassómegyei származásúnak tartani, de ez teljesen felesleges, mert nem »Morzsina« Erzsébet ez, hanem csak »Morzsina« Erzsébet! 1404-ben találkozunk Nyíresi Sztóján fiaival: Musinával és Jánossal, kik magukat Reketye és Demsus helységekbe beiktatják; 1416 ápr. 28-ikán tanúsítja váráskesi Lépes Lóránd erdélyi alvajda, hogy nemes Demsusi Mwsyna összes birtokait, u. m. *Pogyenicza, Demsus, Reketye, Nyíres, Tótfalú, Sylotena, Oklos és Bunyila* helységeket eladóvá tévén, azokkal fivérét »Mwsina« Jánost és összes osztályos rokonait eredménytelenül kínálta meg.¹ »Mwsina« 1426-ban Demsusi Mosyna néven szerepel; 1427-ben »Demsusi Musina«; 1438-ban már Demsusi Mursina, 1439-ben Demsusi Mursyna. 1444-ben I. Ulászló a krassómegyei Kőszeg várost többiek között Domsosi vagy Damsosi Musinának adja. János fia: »Stephanus, alias Mursina vocatus de Domsos«; 1438-ban István és Sandrin új adományként többi között kapják Reketye, Nyíres, Hasdat, Bunyila, Demsus és egyéb helységeket; 1456-ban demsusi Morzsina Sándorral találkozunk.²

Látjuk tehát, hogy Demsusi Morzsina neve utódaira ragadt és hogy a »Morzsina«, bár eredetileg csak keresztnév, idővel családnévvé válik, a mint ezt számtalan más esetben is betudjuk bizonyítani, melyekben egyik-másik kiváló ősnak a keresztnévét a hálás utódok családi névül fogadják el. Ennek alapján most már be van bizonyítva, hogy Morzsina Erzsébet Reketye és Demsus

¹ A társulati Évkönyv IV. köt. 80. 81. l.

² Teleki-okmánytár I. köt. 485. 502. l. II. köt. 1. 5. 59. l. »Századok« 1887.

tulajdonosa, azon Morzsánának az ivadéka, kinek fiai Sztoján és Buljén 1360-ban Koszta unokáival Reketye helységet felosztották, kiknek utódai Demsuson is szereztek birtokot, és kiktől nemcsak a demsusi Morzsina-, hanem a »reketyei« Morzsina-család is származott. Ennek bizonyítékát pedig még világosabban találjuk, ha szemügyre vesszük, hogy Morzsina fia Sztoján 1380-ban Lajos királytól Pojeniczát kapta, *hogy e Sztoján fia János 1412 ápr. 16-án már a »Demsusi« névvel él*¹ és fivére Morzsina, mint fentebb láttuk, 1416-ban Pojenicza, Demsus, Reketye és Nyíres ura. Megkapjuk tehát a következő nemzedékrendi töredéket:

I. Morzsina

Sztoján 1360—1380 1380-ban »Nyíresi« és knyéz		Boljlján 1360
II. (demsusi) Morzsina 1404—1444	»Morzsina« János 1404—1416	?
	István 1438	»Morzsina« Erzsébet fője: Hunyadi Vajk 1409—1414
	Sándor 1438—1456	

Kinek a leánya volt demsusi Morzsina Erzsébet, nem tudjuk, de a valószínűség amellett szól, hogy Boljlján ivadéka.²

Hogy Morzsina fiai Koszta unokáival nemzetségbeli rokonságban voltak, azt Járai Péter alvajdának oklevele nem mondja, de nem is szenvedhet kétséget, hogy az egy és ugyanazon birtokban élő, folytonos érdekközösségben állott két család között gyakori házassági összeköttetések jöttek létre, úgy hogy mindkettejük utódai magukat joggal rokonoknak nevezhették.

Miután már most tudjuk, hogy Koszta unokái és Morzsina (Morzsana) fiai 1360-ban Reketyén osztozkodtak: azon határozott véleményemnek adok kifejezést, hogy mivel Hunyadi Vajk a vele rokon Morzsina Erzsébetet, Reketye és Demsus úrnőjét vette feleségül, **e Vajk atyja Sorb az 1360-ban szereplő Sorb-bal, vagyis Koszta unokájával azonos és hogy ezek alapján a Hunyadi-család első őseit Kosztában kell látnunk.** Vélekedésemet megerősíti az is,

¹ A társulati Évkönyv II. köt. 25. l.

² Megjegyzendő, hogy Demsuson még más családbeli birtokosok is voltak (1360-ban már Dusa), kik csak a »Demsusi« nevet használták. Nem szenvedhet kétséget, hogy Morzsina, illetőleg Sztoján utódai, az előbbiektől való megkülönböztetésük végett vették fel a »demsusi« praedicatum mellé még a »Morzsina« családi-nevet is.

hogy a Mardsinai-család mindvégig használta reketyei előnevét; így pl. 1593-ban: Mardsinai Katalin, Mardsinai Ferencz »de Reketye« leánya, Tserményi alias Farkas Mihály felesége.¹ A család 1521-ben újabb adományt kap Reketyére, nyoma van 1633-ban is, és úgylátszik ekkor halt ki a XVII. század közepén.²

Biztos vagyok benne, hogy a valahol még egyik-másik levéltár porában heverő okiratok napra kerülésével, nálamnál szerencsésebb kutató e véleményemet fényesen meg fogja erősíteni.

Kosztában kell tehát azon oláht felismernünk, ki fiával és oldalrokonaival együtt Erdélybe vándorolván, a szintén oláh származású Morzsínának és ennek családja segítségével Reketyét telepítette és benépesítette. Hogy mikor történt e bevándorlás, nem tudhatjuk, de kétségtől mentes dolog, hogy azon időre esik, midőn Baszaráb (1330) és fia Sándor (1344) havasalföldi vajdák uralkodása alatt egyik-másik oláh ember magyar érzelmű magatartása miatt kénytelen volt hazáját otthagyni s magát magyar oltalom alá helyezni; mert arra pl. hogy akkor, midőn Baszaráb fia Sándor nagy Lajos király ellen fellázadt, az oláh Szárna fia László fiai: Karap, Szaniszló, Negu, Vlányik, Miklós és László összes havasalföldi birtokaikat elhagyván, Magyarországra menekültek, hol a temesmegyei Rékást kapták, okleveles bizonyítékunk van.

A Koszta és Morzsina ivadékainál előforduló személyneveket még ma létező helységek neveiben is felismerjük: *Balóta* és *Boj* most is van Hunyadmegyében, *Bolján* vagy *Boján* oláh helység Szilágymegyében, míg Koszta köztudomás szerint nem más, mint Konstantin. Máramarosmegyében pedig 1428-ban bizonyos Balota a közép-apsai oláh lelkész, míg 1439-ben Hunyadmegyében Osztrói Balatha nevű birtokossal találkozunk.³

Mennyire kiaknázták Vajk nejének ismeretlen történetét és mennyire lett e nő a hagyomány ferdítésének tárgya, azt abból is látjuk, hogy némelyek szerint Morzsínai Erzsébet »Buti Vojk« halála után Jariszló nevű oláh emberhez ment férjhez, kitől Dán, Vojk, Péter és János fiai lettek. Ezeknek ajándékozta volna Hunyadi János, a Hunyadhoz közel, egy völgyben fekvő, Csolnakos nevű falut, melyről Jariszló helyett a Csolnakosi nevet vették fel.

¹ Említve a »Tudományos Gyűjtemény« 1831. VII. f. 31. l.

² Bőjthe Ödön id. műve 218. lapján.

³ A Magyar történelmi társulat 1889. évi kirándulása 65. l. A Teleki-okmánytár II. 6. l.

Erre nézve találjuk (Fejér VIII. 2. végén) Hunyadi Jánosnak 1448 aug. 26-án Karánsebesen kiállított és Báthori Gábortól 1609 ápr. 29-én megerősített oklevelét, melynek hitelességére vonatkozólag csak annyit mondhatok, hogy keltezésének helye és ideje valódisága ellen nem bizonyít; legyen azonban hiteles vagy nem, annyi áll, hogy egyik passzusát alaposan félreértették. Hunyadi János ez állítólagos oklevelében előadja, hogy Chionoki Vojk »*frater noster condivisionalis*« saját, úgy mint fiai László és Sandrin, továbbá Jarisló fia: Chionoki Daan nevében előtte panaszkodik, hogy birtokaikban sokféle zaklatásoknak vannak kitéve, miért is az összes tisztviselőknek meghagyja, hogy nevezetteket a hátszegi kerületben lévő Chionok és a hunyadi kerületben fekvő Doboka nevű birtokaikban se sanyargassák. E »*frater condivisionalis*« kifejezést némelyek a szorosabb értelemben veendő fivérnek értették és így lett szükségessé, hogy Hunyadi János anyja, Vajk halála után újra férjhez menjen. A *frater condivisionalis* pedig sohasem »fivér,« hanem csak egy és ugyanazon nemzetséghez tartozó osztályos rokon. Ha az említett okmány nem hamisítvány, akkor tudnók, hogy azon nemzetségnek, melyből a Hunyadi-család kiágazott, még egy másik hajtása is volt, mely a Csolnokosi néven 1448-ban Csolnokosi Vajk és fiaiban, továbbá Jarosló fia Csolnokosi Dánban virágzott. A két család közötti összefüggés talán azon alapúlhatna, hogy Csolnokosi Vajk Koszta unokáinak már 1360-ban szereplő nemzetségbeli rokonainak utóda lehetett. Erre nézve még megjegyzendő, hogy Hunyadi János a Csolnokosiak részére kiállított egyéb okirataiban a velők tartott rokonságról nem tesz említést. 1446 május 26-án megerősíti néhai Jarosló fiát, Csolnokosi Dánt, továbbá: »Woyk, ac Petri, Sorbe et Johannis, filii dicti Jaroszlaw de eadem Chonokos« a csolnokosi knyéztségben. Mátyás király pedig tanusítja 1464-ben, hogy László és Sandrin fivéreknél Csolnokos, Ohába és Doboka nevű birtokaikat újra adományozza.¹ Ez okiratokban a felsorolt családtagok hovatartozandósága elég zavarosan van adva; de a valószínűség a mellett szól, hogy Vajk, Péter és Sorb Jarosló fiának vagy fivérének Jánosnak a fiai voltak.

Említendő még erre nézve, hogy a velencei tanács 1446

¹ Csánki: Hunyadmegye és a Hunyadiak 18. és 41. l. *Fejér*: Hunyadyana 91. és 99. l.

május 1-én Hunyadi János követének, *Vulkó comesnek*, választ ad;¹ miután fel nem tételezzük, hogy Hunyadi János holmi Vlk (Vuk) nevű szerb embert bízott volna meg e fontos követségével és a latin »Vulko« ez esetben teljes jogosultsággal »Vajk«-kal is azonosítható, nem épen valószínűtlen, hogy e Vulkó comes követ alatt Hunyadi Jánosnak állítólagos osztályos rokona: Csolnokosi Vajk lappang.

Szükséges továbbá tudnunk, hogy azon esküdtek sorában, kik a hátszegi területben fekvő Reketye és Nyíres nevű falvak birtokügyében 1360 június 2-án tanúvallomást tesznek, *Csolnokosi Dán* knyéz is szerepel,² de ezzel még nincsen bebizonyítva, hogy Hunyadi János állítólagos osztályos rokona, Csolnokosi Vajk épen e Dánnak lenne az ivadéka.

Nem végezhetem be a Hunyadi-család eredetéről szóló sorokat a nélkül, hogy még a következőt ki ne emeljem. Mondják, hogy Hunyadi János rokonai a hunyadmegyei Toti helységben knyézek voltak; egyikének, (a ki Toti helységben viselte a knyézi tiszte) nevét is vélik ismerni.³ Dr. Csánki Dezső a többek közt Teleki X. köt. 393. lapjára is hivatkozik; de azt találom, hogy az idézett hely állítását nem támogatja.

Ott ugyanis azt olvassuk, hogy Bojtori István 1453 jun. 22-én bojtori birtokrészét Hunyadi Jánosnak 203 aranyért és egyebek mellett még a Toti helységet illető knyézségért eladja, kiemelvén, hogy a Totira vonatkozó knyézséget mindazon jövedelmekkel és jogokkal kívánja átvenni, a melyeket *az ő ipja Sorb* annak idején élvezett.

Miután tudjuk, hogy Hunyadi Jánosnak nem Sorb, hanem horogszegi Szilágyi László volt az ipja, világos, hogy Sorb, a volt tóti knyéz Bojtori Istvánnak az ipja. Szerző valószínűleg úgy fogta fel a dolgot, hogy a tóti knyézség, mivel 1453-ban Hunyadi János kezén találjuk, már az ő ősei birtokában volt és miután Hunyadi Jánosnak nagyatyja Serb, biztosra vette, hogy Bojtori István ipja Sorb, Hunyadi Jánosnak Serb nevű nagyatyjával azonos.

De ez az említett szövegből ki nem tűnik. Egészen eltekintve attól, hogy a Hunyadiak kezén számtalan oly birtokot találunk,

¹ Óváry, Oklevélmások I. köt. 129. l.

² A Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat I. Évkönyve 61. l.

³ »A magyar történelmi társulat 1887. évi vidéki kirándulása« cz. mű 11. és 27. lapján,

melyeket királyi adományozás, vétel és csere útján — tehát nem öröklési jogon — szereztek, nem feledhetjük, hogy Bojtori Istvánt, mint Hunyadi János atyai nagynénjének férjét az illető okirat mindenestre Hunyadi János rokonának nevezte volna, a mit az okirat pedig nem tesz; de másrésről találjuk, hogy a tóti Sorbnak Koszta unokájával, Sorbbal való azonossága ellen az időszámítás is szól. Koszta unokájának, Sorbnak a leánya *legalább* is 1380-ban született, 1453-ban tehát már legalább 73 éves asszonynak kellett lennie, és így biztosra vehetjük, hogy a bizony nem fiatalabb férje akkor, midőn ama csereszerződést kötötte, már nem lehetett oly korban, hogy ilyen, az élet delére és a vállalatkész testi és szellemi rugékonyságra valló transzaksióra adta volna magát; pedig sokkal valószínűbb, hogy Sorb leánya, illetőleg Hunyadi János atyai nagynénje 1453-ban már 80—90 éves lehetett és így férjének is legalább oly korosnak kellett lennie.

Nem szabad továbbá felednünk, hogy ha Bojtori István tényleg arra akart volna hivatkozni, hogy ő a tóti knyézséget épen úgy akarja átvenni, mint azt Hunyadi János ősei bírták, sokkal közelebb feküdt volna maga Hunyadi János birtokos jogaira hivatkozni, mintsem a már réges-régen elhalt nagyatyjáéra.

Végre még azt is fel kell említenünk, hogy Hunyadi János kormányzó 1451 jun. 12-én Kenderes munkácsi várnagyot és Beregmegye főispánját »frater«-jének mondja.¹ E Kenderes a hunyadmegyei Kendefi-család egyik oldalóse. Hogy mily rokonság állt közte és Hunyadi János között, azt az eddig ismert anyagból kideríteni nem lehet. De mivel alaposan feltehető, hogy Hunyadi Jánosnak firokonai között egyik-másikuk leányokat is hagyott maga után, nagyon valószínűnek kell tartanunk, hogy Kenderes ezek egyikét bírta nőül és hogy ennek alapján (lehet az is, hogy valamely Hunyadi Kende-leányt vett nőül) közte és Hunyadi János között sógorsági kapocs létezett.

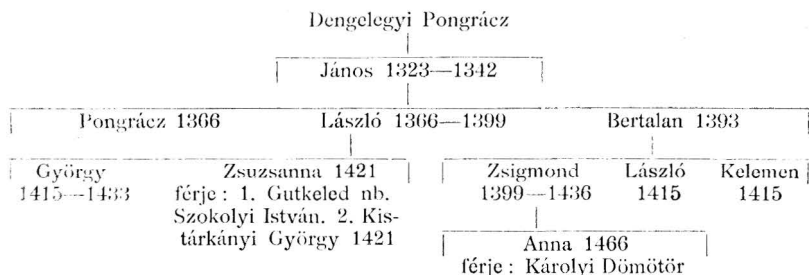
*

I. Vajknak három fia volt: két János, egy Vajk és három leánya. Egyike e leányoknak állítólag *Marina* (Mária) »az oláh vajda fiához« — így mondja az eddigi irodalom — ment férjhez. De ebből csupán annyi tény, hogy e házasságból bizonyos Oláh

¹ Teleki: Hunyadiak kora X. köt. 296. 1.

István született, ki Mátyás idejében Erdélyben letelepedvén, több gyermeket és ezek közül Oláh Miklóst (szül. 1493-ban) hagyott hátra. Ez a Miklós meghalt 1568 jan. 14-én, mint esztergami érsek. Maga állítólag mondta volna, hogy fejedelmi családból származott és hogy nagyanyja Marina Hunyadi Jánosnak lett volna a nővére. Bécsben 1562 szept. 14-én kiállított végrendeletében¹ olvassuk, hogy egy sas képével díszített nagy arany-pecsétgyűrűjét, mely valamikor »patruusa,« Myhna, oláh vajda birtokában volt, Miksa cseh királynak hagyományozza. Miután a »patruus« rendesen az atya fivérét jelöli, úgy látszik, hogy Oláh István, Hunyadi János sógorának oláh fejedelmi származása nem épen hihetetlen.

Myhnának e »patruus-ságá«-val ellentétben áll azonban Oláh Miklós érsek egyik korábbi előadása, mely szerint Hunyadi Marina Dán oláh vajda fiához Ardszisi Manzillához ment volna férjhez, kitől Stanchul (Szaniszló) és Sztoján (István) fiakat szült. Stanchul fiai: Dán és Péter. Sztoján vagy István Mátyás királyhoz menekült és Erdélyben bizonyos Huszár Borbálát vett nőül, kitől Miklós (az érsek), Máté, Orsolya és Ilona születtek. Myhna tehát inkább Manzillának a fivére. Vajk másik leánya *Klára*, ki még 1456-ban is él, bizonyos *Dengelegyi Pongrácz*hoz ment férjhez. A Szolnok-Doboka megyében fekvő Dengelegen kívül többi között Szatmár-megyében is van Dengeleg (eredetileg Dengelegy) nevű helység, melyben már 1323-ban Pongrácz fiát: Dengelegi Jánost találjuk. E János (ki 1342-ben is él) Pongráczot (1366), Lászlót (1366—1399) és Bertalant (1393) hagyta maga után. Nemzedékrendi stemmájából a következő töredéket ismerjük:

Mindamellett azonban, hogy e családnál a Pongrácz név elég gyakran szerepel, azt hiszem, hogy Hunyadi Klárának férje nem

¹ A Történelmi Tár 1896, évf. 153. 1.

a szatmár-, hanem a szolnok-dobokamegyei Dengelegről való. Itt pedig legelőször akadunk Dengelegyi Jánosra, ki 1373 febr. 17-én vajdai embernek van kiszemelve,¹ midőn arról van szó, hogy Kendi István a kükküllőmegyei Gyákos-ba statuáltassék. Dengelegi István 1392 május 1-én belső-szolnokmegyei szolgabíró, 1397 nov. 4-én csak birtokos; mellette szerepel aznapon János fia Miklós; 1399-ben István belsőszolnoki szolgabíró; 1411-ben találjuk Demeter fia Mihályt, mint birtokost; 1425-ben él László fia Péter és neje Dorottya; ugyanazon évi február 7-én Bernát, de 1451-ben középszolnoki fő- vagy alispán. Dengelegyi Bernát (miles dioecesis Transsylvaniensis) 1473 ápr. 22-én a dengelegyi, Szt. Mihályról nevezett, templom számára búcsúkat kér; István fia: Dengelegyi Beke pedig, ki 1320-ban az erdélyi vajda embereként Abrudbánya és Ompolyicza birtokok ügyében működik,² valószínűleg azért a szatmármegyei család tagja, mert midőn Károly király 1324-ben Gutkeled nb. Báthori Jánosnak azon károkat megbocsátja, melyeket mint a szatmármegyei Gilvác várnagyja annak idején a király ellenségeinek tett, az utóbbiak között Dengelegyi Beke is szerepel.³

E Klárára vonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy gr. Teleki József »Hunyadiak kora« cz. művének X. köt. 495. lapján a róla szóló okirat rubrumában őt Hunyadi János *mostoha hugának* nevezi, de ez teljesen alaptalan. Teleki állítása azon alapszik, hogy az idézett okirat Klárát Hunyadi János »soror uteriná«-jának nevezi, s hogy nemcsak Teleki idejében, de még mai napság is akadnak olyanok, kik az »uterinus« kifejezés alatt csakis az egy és ugyanazon anyától (uterus = méh), de más atyától származott testvért értik. Már pedig czáfolyhatatlan dolog, hogy az okiratok az »uterinus« alatt mindig az ugyanazon atya és ugyanazon anyától származó vagyis magyarosan mondva az *édes testvért* értik, míg az egy atyától, de más anyától származó testvért a »carnalis« megjelölés illeti meg.⁴

¹ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen II. köt. 400 l.

² Fejér, VIII/2. köt. 279. l. Az »Urkundenbuch« I. köt. 375. száma pedig hamisítvány. ³ Anjoukori okmánytár II. köt. 166. l.

⁴ Bizonyítja ezt legfőnyesebben Wenzel XII. 623, hol Kőrögyi János 1298-ban előadja, hogy »Cum fratribus nostris carnalibus et non uterinis« bizonyos birtokügyet rendezett. Miután egyúttal közös atyjukról, mostoha anyjáról és ennek fiairól is szól, világos, hogy a »carnalis fratres« alatt közös atyától nemzett, de más anyától született fivéreit érti. Van erre még számtalan más bizonyíték is.

Tudjuk továbbá, hogy Hunyadi János, midőn 1450-ben Giskra Jánossal, a cseh csapatok vezérével egyezségre lépett, utóbbinak özvegy nővére kezét ígérte. Tekintettel arra, hogy Klára férjének, Dengelegyi Pongrácznak elhalálózása évét nem ismerjük, hogy mindkettejük fia János már 1458 márcz. 15-én néhány erdélyi falu királyi tisztje, hogy tehát Klára 1450-ben már nem lehetett igen fiatal asszony: a valószínűség inkább a mellett szól, hogy az özvegy alatt Székely Jánosnét kell értenünk, ki csak 1448 okt. 17-én lett özvegy, és kinek fiai csak 1472-ben lépnek nyilvánosságra. Klárának utódait a következő stemma-töredék mutatja.

Dengelegyi Pongrácz † 1456 előtt
1439-ben mánás, 1442-ben erdélyi alvajda
Neje: Hunyadi Klára 1456

László † 1463 a kolozsvári apátság kormányzója	János † 1476 1458-ban kir. tisztviselő, 1461- ben tálnokmester, 1464-ben erdélyi vajda	András 1456—1464 1464-ben tálnokmester
Neje: Erzsébet 1478—1493 márcz. 30.		

Mátyás 1479—1496 Neje: 1. 1489 Frangepán Mária Magdolna 2. Perényi Orsolya 1508	Katalin 1479
---	-----------------

Vajk harmadik leánya kövendi Székely János, erdélyi emberhez ment férjhez, ki mint Szlavonia bánja 1448 okt. 17-én a Rigómezőn a törökök elleni harcban esett el. Fia Jakab, Mátyás király alatt nagy szerepet játszott; utódai, a stájer Fridau (Ormosd) birtokuk révén mint »Zäckl von Fridau«¹ az osztrák főrangú családokhoz tartoztak.

Nemzedékrendjük egy töredékét a következő stemma ábrázolja.

Ismeretlen

János † 1448 okt. 17-én Neje: Hunyadi János nővére	Tamas † 1449 szept. 5-én vannak utódai
Ormosdi Jakab 1472—1503 Neje: 1481 után Balog nb. felsőlendvai Szécsi Margit 1481—1505 (Utódait lásd a 120. lapon.)	Leány Miklós † 1517 Neje: Ratold nb, Gyulafi Orsolya 1501—1528 (Utódait lásd a 120. lapon.)

¹ A »Zäckl« természetesen nem más, mint a »Székely« név német ferdítése. Midőn később a latinizálás jött divatba, lett a »Zäckl«-ből »Czekelius.«

Ormosdi Jakab				Miklós	
Ferencz	Mihály	László	Jakab	Magdolna	Klára
sz. 1508 kör.	1515-1527	1515-27	1517-50	1507-1546	1507-1524
él még 1543-ban				férjei: 1. Balog nb.	férje: Perényi
Neje: Korlátkői Anna				felsőlendvai Szécsi Péter sz. 1502	
				Tamás † 1526	† 1548
				2. Thurzó Elek sz. 1490	
				† 1543 jan. 25-én	
				3. Pernstein János	
				† 1548	
Lukács	Margit 1524				
sz. 1494	férje: Buzád-Hahót				
† 1575 febr. 8	nb. alsólendvai				
	Bánfi János				
	† 1534 jan. 30-án				
Jakab			Katalin		
			férje: 1552 jun. 7-én		
Károly			Perényi Mihály		
† 1600 aug. 21-én			† 1557 decz. 25-én		
Neje: 1594 febr. 13-án					
Keglevich Simon leánya:					
Anna					

Vajk fia *II. Vajk* még csak 1419 febr. 12-én fordul elő s így biztosra vehetjük, hogy fiatal korban, utódok hátrahagyása nélkül halt meg. Bizonyítja ezt azon körülmény, hogy I. Ulászló, midőn Vajk fiait, a két Jánost, 1440-ben megajándékozta, az adományozást Vajkra nem terjeszti ki, a mit — ha az utóbbi akkor még él — biztosan megtett volna. De már 1435 június 2-án sincsen említve, mert akkor szintén csak a két Jánosról van szó. Mindamellett Oroszországban még most is él egy család, mely e Vajkot ősatyjának vallja. Hivatalos, a császári orosz heraldikai departement által tanúsított és egyéb családkrónikai adatok azt állítják, hogy az orosz *Wojeikoff* család őse Serb fia Woiko (Radul) fia Woitech, ki a nagy szerb-bolgár birodalom idejében a bolgár Tirnova ura lett volna. Ennek hasonnevű fia, tehát szintén Woitech, elhagyta Bolgárországot és Poroszországba vonúlt, hol valamely területet nyert birtokul; innen jutott 1388-ban Oroszországba. A család czímerét, két kígyót egy felettök lebegő koronával, mondják, hogy már magával hozta. Mily gyenge lábon áll e levezetés, misem világítja jobban, mint az, hogy 1388-ban, midőn ifj. Woitech Oroszországba jött, a család állítólagos őse, Vajk fia Vajk, még nem is élt.

Vajk második fiát, *II. Jánost* nevezi V. László 1453-ban öregebb János »sanguine frater«-jének, miből sokan azt következtetik, hogy ő a híres Jánosnak csak vérszerinti rokona volt; támogatták ezt azzal is, hogy egy és ugyanazon atyának csak nem volt

két egyenlő nevű fia. Ez az állítás teljesen alaptalan. Az erdélyi káptalannak 1419 febr. 12-én kiállított oklevelében világosan áll: »Johannis, Johan et Woyk filiorum dicti Woyk nobilium de Hunyad« és I. Ulászló király 1440 aug. 9-én elég világosan mondja: »utriusque Joannis filiorum Woyk de Hunyad.« Tudjuk továbbá, hogy Zsigmond 1435 jun. 2-án és 1437-ben kelt okleveleiben »Joanni Olah, filio quondam Woyk de Hunyad et per eum alteri Joanni similiter Olah, *fratri ejus carnali*« szavakkal él, s 1437-ben azonkívül még »utriusque Johannis Oláh filiis condam Woyk de Hunyad« szavakra akadunk.

Ez ifjabb Jánosról azt tartják, hogy őt Albert király 1438 nyarán bátyja János mellé szörényi bánná nevezte volna ki; de az 1438. évi okiratokban ezt nem találjuk igazolva. V. László 1453-ban kiállított okmányában¹ csak azt mondja, hogy Albert király öregebb Hunyadi Jánost, ki addig csak csapattiszt volt, a szörényi bán fényes méltóságára emelte, s hogy számos harcában egy másik Hunyadi János, vérszerinti *fratere* dicsőségesen vett részt. Azon főurak sorában pedig, kikkel 1439 szept. 19-én a király oldalán a titelrévi táborban találkozunk, egyszerűen csak »Hunyadi Jánost« találjuk.² Ellenben igaz, hogy 1439 szept. 27-én »uterque Johannes de Hunyad bani nostri Zewrienses« szerepelnek és I. Ulászló 1440 aug. 9-én Vajk fiait: mindkét Hunyadi Jánost szörényi bánoknak nevezi és az ifjabb Jánosnak, néhai Csáki Lajos erdélyi vajda oldalán, Havasalföldén, a törökök ellen tanúsított vitézségét különös kiemelés tárgyává teszi.³

Általánosan azt mondják, hogy a törökök ellen 1442 nyarán Maros-Szentimrén vívott csatában esett volna el, de Hunyadi János vajdának egyik, 1442 január 10-én kiállított okmánya ezzel ellentétben áll. János vajda kijelenti nevezett napon, hogy a kezére került fejmegyeyi birtokokat saját lelki üdvéért és *testvére János* (militis militum) *lelki nyugalmaért* alapítványképen az erdélyi káptalannak adományozza.⁴ Minthogy a maros-szentimrei csatát 1442 nyarára teszik, lehetetlen, hogy II. János ugyanazon évi január 10-én már részt vett volna benne, s így — ha az idézett okirat keltezése helyes — azon következtetésre kell jutnunk, hogy ifjabb János 1441-ben halt meg.

¹ Teleki: Hunyadiak kora X. köt. 358. l. ² Ugyanott, a 72. l. ³ U.o. a 90. l.

⁴ A Történelmi Tár 1897. évf. 351. l. Fejér, Hunyadyana 46—50. l.

Ugyanezen okíratban azt is mondja János vajda, hogy öcsese, János, a gyulafejevári templomban nyugszik, a hova maga is kíván temetkezni. Ezúttal már itt is kiemelendőnek tartjuk, hogy Mátyás király 1460 táján Bolkács és Sidve küküllőmegyei birtokait az erdélyi prépostságnak azon kikötéssel adományozza, hogy atyja, testvére és *rokonai* sírjánál a székestemplomban Gyulafehérvárt az oltáron, mely elé testeik temetve vannak, naponként misét végeztesse.

Vajk legöregebb fia *I. János* az a hős, a ki korában valódi meteor alakjában merült fel. Születési évét nem ismerjük ugyan, de mindamellett azt a legtöbb író 1388-ra teszi. Nézetem szerint ez a következő okoknál fogva sehogysem állhat meg. Tudjuk, hogy János már az 1409. évi adománylevélben szerepel, akkor tehát már 21 éves ifjúnak kellett lennie, a mi azért valószínűtlen, mert Vajk 1409-ben, mint egy 21 éves fiú atyja, már alig lett volna testőr; hozzájárul még, hogy maga János első fia születésekor (1433) 45, második fia születésekor pláne 52 éves volt, a mi korántsem lehetetlen, de nem is igen valószínű; 1450-ben pedig az egyik nővére még oly fiatal, hogy második férjhezmeneteléről van szó. A földolog itt a következő: Biztosra vehetjük, hogy ha Vajknak 1409-ben Jánoson kívül még más fiai lettek volna, azokat mindenesetre épen úgy belevették volna az adományozásba, mint Jánost; miután azonban csak Jánost említik, meg lehetünk győződve arról, hogy Vajknak 1409-ben Jánoson kívül nem is volt más gyermeke. Tekintettel már most azon körülményre, hogy Vajk 1409-ben, mint testőr és egyetlen gyermek atyja, még meglehetősen fiatal férfi volt, nehezen hihetjük el, hogy legközelebbi gyermeke neki csak 21 éves fia után született volna. Kell tehát, hogy János születése 1388-nál sokkal későbbre helyeztessék.

Már korán találjuk őt Zsigmond király oldalán Német- és Csehországban. Albert alatt 1438-ban lett szörényi bán. I. Ulászló kinevezte őt erdélyi vajdának és belgrádi főkapitánynak; 1446 tavaszán megválasztották őt a magyar rendek V. László kiskorúságának tartamára Magyarország kormányzójának, mely minőségben 1452-ig működött; 1453-ban megkapta Lászlótól az örökös beszertercei főispáni méltóságot. A törökök ellen vívott utolsó győzelme után Zimonyban 1456 aug. 11-én lehelte ki nagy lelkét.

Neje *Erzsébet*, horogszegi *Szilágyi László* leánya.

E család eredetét mai napig sem ismerjük kellő világossággal. Általában elismert dolog, hogy a horogszegi Szilágyi-család a keresztúri Garázda-családdal közös törzsből való és némelyek azt hiszik, hogy a Drina mentén lévő Gorasda helység e család bölcsője.

Tényleg azonban a következőket találjuk:

a) Péter fiai Dénes és Péter 1398-ban Zsigmond királytól egy-néhány zalamegyei helységet kapnak; 1408-ban megerősíti Zsigmond ez adományozást Dénes és fivérének, Péternek fiai: János, Miklós, István és Péter számára.¹

b) A kőrösmegyei Garázda-Keresztúr helység a Voyk nemzetség néhány tagjának birtokát képezte.²

c) 1408 szept. 29-én a következők kapják meg a Temesmegyében fekvő Horogszeg nevű birtokot:

1. Keresztúri Garázda István és fiai: Miklós, Imre, László és János;

2. Szilágyi Miklós és fiai: László, Gergely, Mihály, Albert, Domonkos és Sebestyén;

3. László fia: Gergely, a Szilágyiak frater patruelis=unoka-fivére. Az illető okirat³ elmondja, hogy keresztúri Garázda Miklós és Szilágyi László akkoron a boszniai Zrebernek várnagyai, és hogy részint ott, részint Branics előtt a törökök ellen kitüntették magukat. Azelőtt már Hevesmegyében is birtokoltak, amennyiben Szűcs, Fajzat, Réde és Ecsed kezökben volt, mely birtokokat most Horogszeggel felcserélik. Horogszegnek előbbi birtokosa, Katyi Pál, örökösök hátrahagyása nélkül halt meg, minek folytán tulajdona a királyra szállt.

d) 1419 május 11-én megerősíti Zsigmond hívének: horogszegi Garázda Miklósnak a tolnamegyei Lak helységet és kiemeli ez alkalommal, hogy e birtok már Miklós őseinek kezében volt.⁴

e) 1385 jun. 8-án a Kőrösmegyében, a Mecsenicza mentén lévő Szent-kereszt-egyháznak következő kegyurai szerepelnek:

1. a¹⁾ Pál fia: Pekri Miklós özvegye;

a²⁾ e Pál fia: Pekri István és ennek fia Miklós;

a³⁾ a fentebbi † Miklós fiai: Pekri Domonkos és Miklós.

2. András hantai prépost, *Garázda István, László, Lőkös*,

¹ A Zalai okmánytár II. köt. 351—359. l. ² Csánki, Kőrösmegye 47. l.

³ A Temesmegyei okmánytár I. köt. 398—401. l.

⁴ A »Hazai okmánytár« IV. köt. 278. l.

János, Tamás, Péter, Dénes, Imre, Miklós és még egy másik László ; mindnyájan Garázda nevűek.¹

1409-ben nevezi őket Zsigmond király világosan »Nicolaus et Dionysius dicti Garázda de Mechinche«; tudjuk továbbá, hogy a Garázdák a Szilágyiakkal akkor az ismert közös czímet kapják.²

Az 1385. évi oklevél a Garázda és Szilágyi-család meghatározására talán némi támpontot nyújthat. Miután t. i. az 1385 után szereplő mindkét családbeli tagok elődei ez oklevélben képviselve vannak, sokkal valószínűbbnek tartom, hogy a keresztúri és horog-szegi Garázda-család nem Boszniából, hanem Kőrösmegyéből származik. A Szilágyi-családdal való rokonság kétségen kívül áll, mert azonos érdekkör mellett azonos czímet kapnak; így találjuk, hogy az 1385-ben szereplő Miklós valószínűleg az 1408-ban szereplő Szilágyi Miklóssal azonos; azt azonban nem tudjuk, hogy a közös törzsből származó István és Miklós miért nem viselt közös nevet; ismeretlen továbbá, hogy a »Szilágy« alatt tulajdonképen melyik értendő. Miután már most több mint valószínű, hogy a kőrösmegyebeli Pekriek, a mecseniczi egyház társ-kegyurai, a Garázdákkal rokonok és a Pekriek a Tétény nemzetség tagjai voltak, nagyon valószínű, hogy a Garázda- és Szilágyi-család szintén a Tétény nemzetségnek sarja. E feltevést még azon körülmény is támogatja, hogy a Pekriek ősein kívül még a Tétény nemzetségnek a XIII-ik században szereplő oly tagjait ismerjük, kiknek utódaira mindeddig nem akadunk,³ kiktől tehát e családok származhattak és hogy a Pekriek pl. a *Temes* [később Krassó] *megyében feküdt Szent-László helységben is birtokollak.*

A fentebbi Szilágyi László a szerém- vagy hevesmegyebeli⁴

¹ A Blagaj-okmánytár 182. 1.

² A Zichy-okmánytár VI. köt. 556. 1. A Teleki-okmánytár I. köt. 346. 1.

³ V. ö. »A magyar nemzetségek« cz. munkám II. köt. 350. lapjával. A Tétény-nemzetségnek erdélyi vonatkozásairól más alkalommal.

⁴ Belyén helység valamikor Szerémmegyében volt. Ugyanott találjuk a Belyéni-családot is, melynek tagjai: Márk és fiai János, Miklós és Mihály, továbbá † Dálya fiai: Miklós, János, Maka, Mihály és Dálya 1320-ban Szerémmegyében szerepelnek. A XV. században már nem találjuk a Belyénieket Szerémmegyében, de akadunk ilyenű családra Hevesmegyében. Találjuk például, hogy Laczk fia: Belyéni István Hevesmegyében fekvő szücsi és (jelenleg Gömörmegyében lévő) borosznoki birtokát 1349-ben zálogba adja. Belyéni Benedek fiai: Péter, László és Mihály 1444-ben Szűcs részbirtokosai stb. Mindamellett (bár tudjuk, hogy a horog-szegi Szilágyiak azelőtt szintén Szűcsön birtokoltak) mégis sokkal valószínűbb, hogy itt nem a szerémmegyei Belyéniekről, hanem a Gömörmegyében még ma is létező Belény falu birtokosairól, a Bellényiekről, van szó.

Belyéni-családból származó István leányával, Katalinnal: Mihály, László, Osvát, Erzsébet, Zsófia és Orsolya nevű gyermekeket nemzett, kik közül *Erzsébet* Hunyadi Jánosnak lett a neje. Egybekelési idejét nem ismerjük; halála idejét sem; csak annyit tudunk, hogy 1484 nov. 11-én már nem élt; birtokait unokájának, Corvin Jánosnak hagyomán hozta.¹

Házasságából két fiú származott: László és Mátyás.

László 1433-ban született. Már 1448-ban eljegyezték Erzsébettel, Czillei Ulrik leányával, Brankovics György szerb fejedelem unokájával; ez volt a feltétel, mely alatt atyja György fogságából kiszabadulni tudott; a házasságot azonban nemsokára elejtették. Mindamellett találjuk, hogy Hunyadi János 1453 márcz. 20-án *fia László házassága alkalmából* teendő vásárlások végett követet küldött Velenczébe, ki 13000 arany értékig különféle ékszereket, aranyhimzésű s gyapjuszöveteket vásárolván, csak 8000 aranyat fizetett ki s a hátralévő 5000 aranyért a velencei signoria vállalt kezességet.² De a házasság közelebbi részleteit nem ismerjük.

1453-ban kinevezték Lászlót horvát bánnak. Atyja halála után közte s Czillei Ulrik között nyílt czivódásra került a dolog, minek az lett a következménye, hogy László hívei Ulrikot 1456 nov. 9-én Nándorfejérvárt megölték. V. László látszólag nem akarta a bűnösöket megbüntetni s annak bebizonyítására Hunyadi Lászlót még országos főkapitánynak is kinevezte, valóban pedig a tettetés minden mesterségét arra használta fel, hogy a Hunyadiak pártját elaltassa, s az egésznek az lett a vége, hogy Hunyadi Lászlót Budán 1457 márczius 16-án lefejeztette.

Hunyadi János ifjabb fia *Mátyás* Kolozsvárt 1440 február 23-án született.³ Alig volt tizenegy éves, midőn a politikai élet zajába belevonták, a mennyiben atyja, hogy a hatalmas Czillei-Brankovics-pártot a maga részére megnyerje, őt 1451 aug. 17-én Czillei Erzsébettel, Ulrik leányával eljegyezte és elhatározta, hogy az akkor tíz éves menyasszony és a tizenegy éves vőlegény között létesítendő házasság 1453 decz. 6-án kötessék meg.⁴ A fiatal pár szülői között többrendbeli viszálykodások és kibékültetések után 1455 nyarán meg is kötötték az egyházi frigvet, mire Erzsébet Hunyadvárra, Mátyás pedig a királyi udvarba ment. Erzsébet azon-

¹ Teleki XII. köt. 271. l.

² Óváry, Oklevélmásolatok I. füz. 130. l.

³ Fraknoi: Mátyás király 13. l.

⁴ Teleki id. műve X. köt. 305. l.

ban nemsokára, hogy Hunyadvárban tartózkodott, általános kelevény-kórban megbetegedett, melynek három hónapig tartott házassága után áldozatul esett.

Mátyás, ki trónralépése előtt előbb V. László, azután Podjebrád György cseh király fogságában volt, késznek nyilatkozott, az utóbbi leányát, *Katalint*, nőül venni, ha György a magyar korona megnyerésében támogatja. Míg ő Györggyel tárgyalt, az alatt anyja és pártja, hogy a hatalmas Garai Lászlót megnyerje, megígérte az utóbbinak, hogy Mátyás leányát, Annát nőül veszi. E dilemmában találjuk Mátyást Prágában, míg Magyarország rendjei őt 1458 jan. 23-án királynak választották. A Prágába érte jött magyar küldöttség előtt azonban kijelentette, hogy Podjebrádnak adott szavát beváltja, s így nem maradt más hátra, mint a fiatal pár egybekelését helybenhagyni. Az egybekelés valószínűleg 1463 első felében történt, de a fiatal asszony már 1464 januáriusában nehéz szülésben meghalt, a nélkül, hogy férjét életképes gyermekkel megajándékozta volna.

Katalin halálával kezdetét veszi azon házassági tervek sora, melyek, mert kizárólag csak politikai rugók szüleményei voltak, sohasem érvényesültek. Legelőször Mátyás Frigyes császárt kérte: jelöljön ki számára menyasszonyt a vele rokonságban lévő családok egyikéből, mire Brandenburgi Frigyes választófejedelem és Albert őrgróf késznek nyilatkozott, Mátyással házassági összekötetésbe lépni. Midőn e terv a magyar rendek ellentállásán megheiusult, Mátyás Olaszország felé hajolt, hogy ott keressen feleséget. Kezdetben az volt a terve, hogy magát Hippolitával, Sforza Ferencz milánói herczeg leányával, jegyezze el (1465), de mivel Velence e tervét megheiusította, Hippolita (szül. 1445 ápr. 18-án) még ugyanazon évben Alfonz, a későbbi nápolyi király nejévé lett. Midőn Mátyás ugyanazon év (1465) nyarán a császárral békét kötött, azt tervezték, hogy őt a császár nővére, Margit szász választófejedelemné egyik leányával jegyezzék el, de ebből sem lett házasság. A legközelebbi tervre 1468-ban akadunk, midőn Mátyás maga számára a lengyel király öregebb leányát és a még csak tíz éves Miksa főherczeg számára menyasszonyának húgát akarta kiszemelni. Midőn a lengyel király ebbe bele nem egyezett, Mátyás Schonberg pozsonyi prépostot küldte Szászországba, hogy az egy szász herczegnővel kötendő házasságról szóló és egyszer már elejtett

tervet újra felvegye. Ez sem vezetvén célra, arra törekedett, hogy a brandenburgi választófejedelem vagy Frigyes császár leányának kezét nyerve meg, csakhogy a politikai áskálódások mind e terveit megghiúsították.

1476-ban végre-valahára sikerült neki nápolyi II. Ferdinánd királynak és Clermonti Izabellának körülbelül 23 éves leányában, *Beatrix*-ban, új házastársra szert tenni, kivel ugyanazon évi decz. havában egybekelt.

Az új királyné férjére oly erős befolyást gyakorolt, hogy ennek érvényesülését elég gyakran Mátyás uralkodói tetteiben is felismerjük. A király halála után is a politikai téren találjuk *Beatrix*-ot, de mindazon törekvése, hogy Mátyásnak utódával történendő egybekelése útján a hatalmat kezében összpontosítsa, eredménytelen maradt.¹ Meghalt 1508 szept. 23-án.

Maga Mátyás meghalt Bécsben 1490 április 6-ikán, a nagyhét keddjén. Hogy megmérgezték volna, mint annak idején és még később is vélték, sehogy sínesen bebizonyítva. A halált megelőzőtt kórjelek arra mutatnak, hogy fokozatos agyvérzésben halt meg.

A hatalmas férfi nem hagyott maga után »törvényes« fiutódot, hanem csak egy természetes fiút: *Corvin* Jánost. Hogy ki volt e János anyja, nem ismerjük. Biztossággal csak azt tudjuk, hogy *Borbálának* nevezték. A mölki krónika azon állítása, hogy az osztrák Steinból való szolgáló, ugyanolyan mese, mint a későbbi írók ama véleménye, hogy Krebil Péter boroszlói polgármesternek Mária nevű leánya lett volna. Fraknói azt véli, hogy Mátyás vele 1469 tavaszán boroszlói tartózkodása alatt lépett érintkezésbe.

János 1473 ápr. 2-án született. Már gyermekkorában megkapta a lipitói herceg és hunyadi gróf czímét. Mátyás azt az eredeti tervét, hogy lát a papi pályára szánja, nemsokára elejtette és évek folyamán mind jobban azt a szándékát igyekezett megvalósítani, hogy »törvényes« örökös hiányában Jánost trónutódjává nyilvánítsa. Ezért számára már korán fejedelmi családból származó arát keresett. 1485-ben meg is tették ez irányban az első lépést, amennyiben *Beatrix*, fivérének Frigyes hercegnek leányát ajánlá,

¹ V. ö. »Zur Familiengeschichte der Hohenzollern« cz. a berlini »Vierteljahrsschrift für Familien- Siegel- und Wappenkunde« 1896. évi folyamában megjelent dolgozattal.

Mátyás azonban jobbnak találta jövődöbeli menyét Milanóban, Sforza Blanka hercegleány személyében keresni; 1487 nov. 25-én alá is írták a fiatal pár között kötendő házasságról szóló szerződést. Beatrixnak mindamelllett mégis annyi hatalma maradt, hogy Jánosnak trónutóddá való nyílt és kötelező nyilváníttatását elhalassza és a hatalmas Mátyás (ki e feleségével szemben csak papucs-hős volt) e kinyilvánítást mindaddig halasztotta is, míg halála tervének kivitelében megakadályozta. Mátyás halála János trónutódlását megsemmisítette. Az új király — Ulászló lengyel herceg — a Sforza-családdal alkudozásokba lépett az iránt, hogy Blanka hercegleány kezét a maga számára nyerje meg, de terve nem sikerült. A hercegleány, kinek Jánossal történt eljegyzését VI. Sándor pápa 1493 nov. 10-én felbontotta, később Miksa római királyhoz ment férjhez.

1496-ban találjuk, hogy János Frangepán Bernát és arragoniai Lujza leányát, *Beatrixot* nőül vette. 1496 ápr. 6-án olvassuk t. i., hogy Frangepán Bernát és Corvin János Bálint nevű követűket a velencei signoriához küldik és hogy a velencei államtanács válaszában mindenekelőtt a kettejük közt létrejött házassági összeköttetés feletti örömeinek ad kifejezést. Alig szenved kétséget, hogy Beatrix királyné, kinek arragoniai Lujza volt a rokona, s kinek tiszteletére Lujzának e leánya a Beatrix nevet kapta, a házasságot közvetítette, a mi annál inkább hihető, mivel biztosan tudjuk, hogy Beatrix Lujzának egy öregebb leányát, Mária Magdolnát, 1489-ben Dengelegyi Pongrácz János fiával: Mátyással házásította össze.¹

E házassági összeköttetés Jánosra, atyjának »természetes« fiára nézve, még mindig elég fényes és előkelő volt.

Beatrix ősei ősrégi velencei patricius-családból származtatták le magukat, melynek egyik tagja, Doym, már a XII. század első harmadában Veglia szigetének hűbéres ura volt. Midőn utódai az évek folyamán uralmukat kiterjesztették, roppant vagyonra tettek szert, és a XV. század első felében az ősrégi olasz Frangipani-családdal magukat azonosítva, a Frangepán nevet és czímert vették fel, már minden uralkodói családdal egyenrangúak voltak. A család egyik tagja, II. István († 1481), Izottát, III. Miklós estei uralkodó őrgrófnak természetes leányát vette nőül, mely házassághól

¹ Teleki: Hunyadiak kora XII. köt. 455. I.

Bernát származott, kinek neje: Arragoniai Lujza, szintén uralkodó család sarja volt.¹

Corvin Jánosnak Frangepán Beatrix-szal kötött házasságából¹ két gyermek származott: Kristóf és Erzsébet; de házassági boldogságuk nem tartott sokáig, mert János már 1504 október 12-én meghalt. Beatrix és két gyermeke örökölték a rengeteg vagyont.

Kristóf, ki nevét anyjának fivére² után kapta, már 1505 márcz. 17-én meghalt, mire öröksége anyjára és nővérére szállt.

De már János halála után akadtak mások, kik a királyi vagyont szerették volna magok részére megszerezni. A hatalmas és messzire látó Szapolyai-család, mely akkor már a főrangúak legelkelőbbjeihez tartozott, mindent elkövetett, hogy az óriási vagyont és a királyi Hunyadi-családdal járó nimbust saját czéljaira kiaknázza, és így történt, hogy Szapolyai István nádor özvegye Hedvig (született tescheni hercegleány) az özvegy Beatrix-szal már 1505-ben oly szerződést kötött, melynek erejével Istvánnak ifjabb fia, György, Corvin Erzsébetet nőül veszi és Kristóf magvaszakadtán Corvin János összes birtokait kapja. Tudjuk, hogy Kristóf nem sokára a szerződés létrejötté után meghalt, de Szapolyai Györgynek nem lett belőle haszna, mert az 1496-ban született Erzsébet fivérét már 1508 kezdetén követte a sírba.

Frangepán Beatrix, a szép fiatal özvegy³ most már a Hunyadiak vagyonának korlátlan tulajdonosa volt. E körülményt kiaknáztta II. Ulászló király, a mennyiben a fiatal özvegyet arra szemelte ki, hogy nővérének akkor az ő udvarában tartózkodó fiához, György ansbacher herceghez férjhez menjen és György ez úton az óriási vagyon birtokába jusson.

¹ Mátyás király 1489-ben e Lujzát (Loisia de Arragonia) saját neje Arragoniai Beatrix »consobriná«-jának nevezi. Különös, hogy Lujza még most is genealogiai talány, a mennyiben őt az arragoniai királyi családnak különben jól ismert nemzedékrendi táblájában nem tudjuk elhelyezni. »Consobrina« alatt a középkori latinság rendszeren a franczia »cousine«-t érti, miből az következne, hogy Lujza nápolyi-arragoniai Ferdinánd, Beatrix királyné atyja egyik fivérének a leánya; lehet azonban, hogy Beatrixnak valamely »természetes« rokona.

² E Frangepán Kristóf meghalt 1527 szept. 22-én. Neje, a regényes történetéből ismeretes augsburgi patricius-leány, Lang Apollónia, előbb (1498-ban) gróf Lodron Gyulához ment férjhez. Apollónia 1519 szept. 14-én halt meg.

³ Arczképe 1883-ban az akkori porosz trónörökös birtokában volt. Stillfried gróf az eredetit lefényképezte.

Beatrix, ki a vőlegénynél öregebb volt,¹ kezdetben nem mutatkozott hajlandónak e tervet elfogadni, de a király unszolására végre mégis beleegyezett. 1508 nov. 1-én kötötték meg a házassági szerződést, melynek erejénél fogva György örgróf arra kötelezte magát, hogy nejét ennek akarata ellen nem viszi külföldre és birtokait idegen kézre nem bocsátja; egyúttal abban állapodtak meg, hogy a Hunyadi-birtokok összes várnagyjai úgy Beatrixnak, mint Györgynek hűséget esküdjenek. A nászünnepek után György fiatal feleségét 1509 jan. végén mutatta be családjának, mire a házaspár lakomák és egyéb mulatságok között Heilsbronnban (Bajorországban) töltötte a nyarat; 1509 őszén Magyarországra tértek vissza. Beatrix 1510 kezdetén fiút szült, de már kevés nappal a szülés után elragadta a halál az újszülöttet anyjával együtt.²

Hátra van még, hogy a Hunyadi-birtokok további sorsáról mondjunk egyet-mást.

A házassági szerződés és a királyi adományozási levelek

¹ György született 1484 márcz. 4-én, Beatrix születési évét nem ismerjük; de alig szenvedhet kétséget, hogy az 1476 körüli időre esik, mivel 1476-ban volt Beatrix királynénak a férjhezmenetele.

² A halál napját nem ismerjük. Egyik okirati kútfő csak azt mondja, hogy Beatrix 1510 márcziusában már nem élt. Szerémi György mondja, hogy tetemeit a Ferencz-rendiek békés-gyulai klostromában helyezték örök nyugalomra.

A társulati Évkönyv IX. kötete 119-ik lapján olvassuk, hogy Corvin János özvegye Frangepán Beatrix Raknok (?) várában 1516 ápr. 24-én egy görög keleti oláh papot esperesnek nevez ki. E keltezés azonban teljesen hibás s ez valószínűleg írási hiba lesz, mert, ha a hatos szám helyes, csakis 1506-ra helyezendő. A mi pedig a kérdéses Raknok várát illeti, biztosan tudjuk, hogy ez nem más, mint a Kőrösmegyében feküdt *Rakonok*, mely a jelenlegi Belovármegyében létező Rakovac-nak felel meg és melyet — miután 1244 óta számos kézen ment keresztül — Mátyás király 1489-ben Corvin Jánosnak adományozott; 1507-ben János özvegye birtokában találjuk; utána örökli második férje György, ki azt 1524-ben Mária királynénak előőrökíti.

Hova vezet az idegen kutatástól való idegenkedés és a külföldi tudományos vívmányoknak mellőzése, elég hathatósan mutatja, hogy a berlini »Vierteljahrschrift für Wappen- Siegel- und Familienkunde« 1895. évfolyamának 177-ik lapján a brandenburgi örgrófok czímeréről szóló, különben felette érdekes és értékes dolgozatban szözszerinti fordításban e Beatrixról a következőket olvassuk: »György (t. i. Beatrix férje) háromszor nősült; első neje (1506!) »Beatrix Hunyadi von Ungarn« († 1524!!) János király (Corvin Mátyás király fiának) özvegye.« Hogy Beatrix fiút szült, nem tudja a szerző.

alapján Beatrix összes birtokai már most György tulajdonába mentek át. Így kapta a Maros mentén fekvő Gyulát, Lippát és Solymost, a Szlavóniában fekvő Varasd, Medvevár, Krapina és Rakonok birtokát, az erdélyi Hunyadot és Vingártot.

Magától értetődik, hogy Szapolyai János, György fivére, ki nek magasra törő tervei már akkor csiráztak, mint a nemzeti párt feje bele nem nyugodott abba, hogy holmi külföldi ember a Hunyadi-család vagyonát örökölje, ez által az udvari párt céljait és irányait támogassa és őt forró óhajainak megvalósításában akadályozza. György, ki nemsokára Beatrix halála után az őt fenyegető veszélyt felismerte, hiába fordult rokonához, a lengyel királyhoz, hogy lépjen fel közvetítőnek, mert az 1513-ban tartott országgyűlésen a rendek arra kérték a királyt, hogy Györgyöt, mert az országos törvényeket nem tartja tiszteletben, magyar birtokaitól foszszra meg. Mindamellettt sikerült Györgynek a fenyegető zivatart egyelőre még elhárítani. Ulászlónak 1516-ban bekövetkezett halála változtatott azonban a dolgon, amennyiben György a kiskorú II. Lajosnak gyámja lett.

Szapolyai János arra kötelezte magát az 1516. évi országgyűlésen, hogy Györgynek a solymosi és lippai várat visszaadja, ez azokat Perényi nádornak eladja, mire utóbbi Szapolyaival elcseréli. A kibékülésnek azonban még sem lettek állandó és rendezett következményei. György feslett élete nem volt alkalmas arra, hogy elleneit lefegyverezze és a nemzet jóindulatát magának megszerezze és midőn a II. Lajos uralkodása alatti zilált közviszonyok napról-napra nőttek és a nemzeti párt vezéreibei a külföldiekkel szemben fenyegető állást kezdtek foglalni, a »markoláb« György már azzal kezdett törődni, hogy magyar birtokain túladván, az országot elhagyja. Sikerült is neki a királyné és Burgos császári követ közvetítésével, hogy 1523 nyarán szlavóniai jószágainak egy részét Korbáviai Jánosnak és 1524 őszén Varasd, Medvevár, Rakonok és Lukovecz birtokát Mária királynénak eladja. 1525 június 18-ikán jelenti aztán a pápai követ, hogy György örgróf az országból véglegesen távozott.

György, ki 1536-ban az ansbachi trónt elfoglalta (és még kétszer nőült), meghalt 1543 decz. 27-én. Fiával, György Frigyes-sel 1603 ápr. 26-án kihalt az egyenes ága, mire Ansbach a Hohenzollern-család másik ágára szállt.

Corvin János fiával, Kristóffal, kihalt a királyi Hunyadi-család fiága, melyet a túlsó lapon látható nemzedékrendi tábla ábrázol.¹

E nemzedékrendi táblára vonatkozólag még a következő megjegyezni valónk van: lovag Puscariu Hilarion² Hunyadi János harmadik nővérét, Székely János feleségét, Erzsébetnek nevezi, de anélkül, hogy ezt indokolná. Hogy Erzsébetnek nevezi, annak valószínűleg az az oka, hogy némely régibb írónál: egy Szilágyi Erzsébet »Johannis Zekel de Hunyad«-nak a neje. Világos, hogy itt megint csak Hunyadi Jánosról és nejéről, Szilágyi Erzsébetről, nem pedig Hunyadi János sógoráról, Székely Jánosról van szó, miért is utóbbi nejének nevét egyelőre még mindig meg nem határozottnak kell vennünk. A »Johannes Zekel de Hunyad«-ot úgy magyarázták a régibb írók, hogy abból Hunyadi János *székely nemzetiségét* akarták kibetűzni.

Ugyan e művében azonban számos Koszta nevű hunyadmegyei birtokost is felemlít, kiknek viszonyairól (gr. Kemény József kézírati oklevéltára adatai alapján) a következőket közli:

1. *Koszta de Haczkok* 1404-ben adományt kap Zsigmond királytól Szálláspatakán lévő knyézi birtokára.

2. *Koszta de Szálláspataka*, Jariszlavnak a fia, Barb két fiával és Kenderesi Dénessel együtt 1421-ben kapja Csáki Miklós erdélyi vajdától Kis-Barisor birtokát.

¹ E helyen is ki kell emelnem, hogy a kútfők legvilágosabb adatait és kifejezéseit számos író félreérti és e hibás magyarázás és felfogás által elég gyakran *alig kiírható helytelenségeket* vezetnek be az irodalomba. Így találok, hogy *Schmidt* Vilmos »Die Stamburg der Hunyade in Siebenbürgen« cz. 1865-ben megjelent tanulmányának 79-ik és 85-ik lapján rajzolt stemmájában Vajk »frater patruelis«-át: Radult, szintén Sorb fivérének, tehát Vajk nagybátyjának veszi. Van azonban e könyvben egy annál *veszélyesebb* hiba is, melyet azért akarunk e helyen kiemelni, mert e mű, (mivel Hunyadmegye múltjáról egyet-mást német nyelven közöl) a német közönségnél valószínűleg még most is a Vajda-Hunyad- és a Hunyadiakról szóló ismeretek főforrását képezi. Hibája pedig az, hogy Vajda-Hunyad első várnagyának bizonyos Leustach-ot mond, ki 1267-ben István ifjabb királynak az embere. Pedig az a feltevés, hogy az István és atya között az 1260–65-iki években kitört villongások alatt a feketehalmi vár ostromlása 1267-ben történt és hogy akkor ez a Lesták várnagy szerepelt, csak gr. Kemény József *egyik hamisításának a szüleménye*, mely bámulatraméltó következetességgel majdnem napjainkig tudott magának útát törni. És szinte hihetetlen, hogy oly nyomorult készítmény, melyben a szorongatott István »az ostromlás második napján« a hunyadi várnagyot felhívja, hogy többi között egynehány »cochy bene vasatis« (jól vasalt kocsikkal) »Gerő« Lőrincz ellen segítségére siessen és melynek állítólagos eredetijét sehol sem találták meg, oly sokáig tudta a mérvadó köröket tévútra vezetni; valamint magam is csak szégyenpirral tudok visszaemlékezni azon időre, midőn e koholmány nyomán indulva Lőrincz nádor birtokai között Gyerő nevű hiába kerestem.

² I. Cav. de Puscariu: Date istorice privitorie la familie nobile române (Sibiu, 1892–95.) I. köt. 143. és II. köt. 148. lapján közölt Hunyadi-stemmában.

Kosztá † 1360 előtt
Reketye helységnek egyik telepítője

Füü † 1360 előtt
Telepíti Reketyét atyjával együttesen

Sorb 1360
reketyei birtokos

Balata 1360 *Baj* 1360 *Nán* 1360
reketyei birtokosok

I. Vajk
1409—1414

Moga
1409

Radul-László
1409—1419 † 1429 előtt

megkapják 1409-ben Hunyadvárt

Neje: demsusi Morzsina Erzsébet

Neje: Anka 1429

Ezek egyikének a fia:

Radul 1409

Hunyadvár társbirtokosa

I. János

Magyarország kormányzója
† 1456 aug. 11-én

Neje: horogszegi Szilágyi Erzsébet
† 1484

II. János

szőrényi bán
† 1441

II. Vajk

1419
† 1440 előtt

Mária

férje: Dán oláh vajda
fia Manzilla, az Oláh-
család őse

Klára 1456

férje: Dengelegyi
Pongrácz vajda;
a dengelegyi Pongrácz-
család egyik őse

Leány

férje: kövendi Székely
János † 1448
a kövendi (ormosdi)
Székely-család őse

László

szül. 1433-ban
† 1457 márcz. 16-án

Mátyás király

szül. 1440 febr. 23-án, király 1458 jan. 23-án, † 1490 ápr. 6-án
Nejei: 1. 1455 Czillei Erzsébet † 1455. 2. 1463 Podjebrád Katalin † 1464
jan. havában; 3. 1476 decz. nápolyi és arragoniai Beatrix
† 1508 szept. 23-án; 4. (ágyas) Borbála

4. »Corvin« *III. János*

szül. 1473 ápr. 2-án, † 1504 okt. 12-én
Neje: 1496 Frangepán Beatrix, † 1510 kezdetén

Erzsébet

szül. 1496 decz. 21-én, † 1508 kezdetén

Kristóf

† 1505 márcz. 17-én

3. *Kosztla de Macskás* fia Román elesvén a törökök elleni harcban, Chula, Ruginocz, Toplicza, Leurcina és Tinkova nevű birtokait Zsigmond király 1428-ban rokonainak adományozza.

4. *Kosztla de Fejérvíz* 1435-ben hűtlenség miatt elveszti Ryusor-on és Syerelen (Hátszegmegyében) lévő knyézi birtokait, és Stanchul és Volkul nevű két knyéz-társával Moldovába menekül.

5. *Kosztla de Livádia* fiát, Tódort, Hunyadi János 1446-ban megerősíti livádiai knyézi birtokában.

6. *Kosztla de Felső-Szilvás* új adományul kapja 1496-ban »ab antiquo« birtokolt ősi birtokait, a mi ellen három felső-szilvási nemes tiltakozik.¹

Ezekre nézve már most egy kis elemzés szükséges.

Mindenekelőtt újra kiemelendő, hogy »Kosztla« nem más, mint Konstantin és hogy az okiratok *mindkét alakot* használják. Így találjuk pl. már az ismert 1360. évi okiratunkban *Szállási Konstantin-t* és *Konstantin fia Nán-t*; 1398-ban pedig *Custa de Riisor* fordul elő, midőn arról van szó, hogy Dragota és János, fejérvízi knyézek, Janustinus, Baszaráb és e Custa ellen Stibor hátszegi várnagy előtt bizonyos vitás ügyet elintézzenek,² csak hogy Janustinus helyett valószínűleg itt is »Konstantinus« lesz a helyes; Custa pedig kétségtávol »Kosztla«. 1404 aug. 29-én *Miklós fia Kosztla* a hátszegi knyéz, ki Gergely fiaival Kenderes-sel és Barb-bal együttesen a szálláspataki knyézséget kapja.³ 1412-ből ismerünk egy *Cozlát*, a ki a Borbátvíziei rokona,⁴ és ugyanez évben találkozunk *Jarisló fiával: Szálláspataki Koszlával*, míg 1418-ban csak *Szállási Cozta* ismeretes.⁵ A mi pedig az 1421. évi okiratot illeti, ezt azzal kell pótolnunk, hogy *Jarislav fia Szálláspataki Kosztla* kisbarisori adományozásában még 1. Barbul fia Jarisló, 2. Nanul és 3. Kenderes fia Dénes a részesek.⁶ Az 1435. évi oklevél ellenben, mely azt mondja, hogy a rusori knyézek: *Koztha*, Sztancsul és Volcul pap⁷ fiaikkal és rokonaikkal hűtlenségbe estek, a Mold-

¹ Ugyanott a II. köt. 196. lapján s onnan az I. kötet utalt különböző lapjain.

² Densasianu id. műve II. köt. 397. l. Fejér X/8. köt. 447. l. szerint.

³ Densasianu II. köt. 428. l., hol a genealogiai adatok igen zavarosan vannak előadva. ⁴ A társulati Évkönyv II. köt. 25. l.

⁵ Ugyanott, a II. köt. 24. l.

⁶ Densasianu id. műve II. köt. 515. l.

⁷ A Borbátvíziei rokonságában szerepelnek 1412-ben: a) a fentebbi *Kosztla*, b) Péter fia *Sztancsul*, c) Fülöp fia *Sztancsul*, d) Gyurka fia *Valcul*.

vába menekültek, rusori és sereli birtokukat elvesztették, melyeket ugyanazon évben (1435) néhai Rusori János¹ fiai: Mihály, Baszaráb és János kapnak — Fejér codexében (XI. köt. 503—505. l.) is olvasható.

Mindezekből azt hiszem kétségtelenül kitűnik, hogy a felsorolt Koszta nevű egyének ugyan közös keresztnévet viseltek, de különböző családokhoz tartoztak. Bennök »Kosztafit,« »Koszta unokáit« vagy szóval valamely Koszta-család ivadékát nem láthatjuk. Azt pedig, hogy Kosztától, a Hunyadiak őseitől származnának, nem állíthatjuk, mert eltekintve attól, hogy az 1360. évi tanúk sorában már két Ko[n]stantin szerepel, ki a Koszta-ivadékokkal nem rokon, nem szabad felednünk, hogy a fentebb felsorolt Koszta nevű személyek sorában Balata, Boj és Nán — Koszta unokáinak — névével nem találkozunk. De miután már 1360-ban arról van szó, hogy Koszta unokáinak rokonaik is vannak, nincsen kizárva, hogy azon családok, kikhez a fentebbi Koszták egyike-másika tartozott, esetleg Koszta nemzetségének egy ágát képezték.

*

Tanulmányunk immár végéhez közelget, egyéb fontos genealogiai mondani valónk nincsen, s bevégezhetnők. Ha ezt mindamelletts még nem tesszük, kötelesek vagyunk indokolni.

Minden emberi kutatásnak végcélja: az igazság elérése, minden tudomány végpontja: hogy belőle valamely általánosan elismert, hasznos és boldogító végkövetkeztetést vonjunk le. S ha ez minden tudományos kutatónak meg van engedve, ne vegye ki belőle a genealogus is az ő részét?!

Mutassuk meg, hogy családtörténelmi kutatások nemcsak azon eredményre jutnak, hogy valaki született, megnősült és meghalt, hanem találunk bennök oszlopos alapigazságokat is.

Jelen kutatásainkból is kiderült, hogy Kosztának 1360-ban felmerülő unokái nem valami gazdag emberek lehettek, hisz Reketyének csak egy harmadát kapták és ezt is többi rokonaikkal kellett megosztaniok. Így magyarázható, hogy — mint ezt Sorb fia Vajknál látjuk — mindannyian valószínűleg *királyi*, illetőleg *katonai* szolgálatba léptek és örökölt birtokuk kezelése útján

¹ Felmerül mint Baszaráb fia 1412-ben.

vagyonukat nem igen szaporították, mint ezt nemzetségbeli rokonaik talán megtehették.

Csakhogy Koszta egyenes utódai, nevezetesen Vajk közvetlen leszármazói ezért sokkal nagyobb és minden anyagi birtoknál értékesebb jutalmazásban részesültek. Vajk elhagyta szülőháza szűk határát, beállt a magyar udvar testőrségébe, hol a magyar nemzeti légkör elevenítő hatása és az udvari élet középreható erejének befolyása alatt szűkebb hazája és nemzetiségi körének velleitáit levetvén, *nemcsak névleg, hanem lényegében is magyar nemessé* alakult át; s midőn fiát is e szellemben nevelte: egyengette számára és unokája számára a halhatatlansághoz vezető utat.

Mert tény a mi tény! Bárhogy is hozzászórtak a rövidlátó epigónok töredékei, hogy az emberiség történetében feltűnt kimagasló alakokat az üres phrasisoktól duzzadó egyoldalúság és a célzatos elfogultság szemüvegével nézzék és bárhogy is bírálják Hunyadi János egyéniségét és működését: annyi áll, hogy Hunyadi János *csak úgy lett azzá, a mivé lett*, hogy félretévén minden particularismust, mindig és mindenütt, tekintet nélkül az egyes és az egyéni érdekekre, csak egyetlen-egy közös cél elérésére törekedett: a közös magyar haza boldogítására és az egységes magyar állameszme megszilárdítására.

Csak így eshetett meg az a — nemzetek múltjában nem igen gyakran előforduló — esemény, hogy az oláh származású Hunyadi Jánost, bár ősei nem Ázsiából és nem is párducz-kaczagánynyal jöttek az országba, ugyanazon ország törzsökös főurai országuk kormányzójává, fiát pedig királyukká választották.

Csakhogy minden emberi tökéletességet az emberi gyarlóság halomra is dönt, és a legmagasabb fejlődés a hanyatlás csiráját is magában foglalja! Ha Hunyadi Mátyás halála után a nemzet sorsát igazgató vezér-emberei ferde és kóros felfogásukban Corvin Jánosban nemcsak kizárólag atyjának »természetes« fiát látják, akkor az 1526 aug. 29-én felszállt nap, a helyett, hogy forró sugaraival egy nemzet önállóságának vonaglását világítsa meg a mohácsi csatatéren: a nemzet jólétéről és boldogító békéről tanúskodó, szántó-göröngytől fényessé csiszolt ekében tükröződik vala vissza. . .